Suvremena demografska obilježja i procesi u Gradu Ivancu

Grđan, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:217:233061

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Repository / Repozitorij:

Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb

Ana Grđan

SUVREMENA DEMOGRAFSKA OBILJEŽJA I PROCESI U GRADU IVANCU

Diplomski rad

Zagreb

2017.

Ana Grđan

SUVREMENA DEMOGRAFSKA OBILJEŽJA I PROCESI U GRADU IVANCU

Diplomski rad

predan na ocjenu Geografskom odsjeku

Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

radi stjecanja akademskog zvanja

magistre geografije

Zagreb

2017.

Ovaj je diplomski rad izrađen u sklopu diplomskog sveučilišnog studija *Geografija; smjer: Geografski informacijski sustavi* pri Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, pod vodstvom doc. dr. sc. Dubravke Spevec.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište u Zagrebu

Prirodoslovno-matematički fakultet

Geografski odsjek

Diplomski rad

Suvremena demografska obilježja i procesi u Gradu Ivancu

Ana Grđan

Izvadak: Kako je stanovništvo temeljni resurs prostora i temelj svih budućih planiranja, u svjetlu negativnih demografskih pokazatelja u posljednjih više od 20 godina u Hrvatskoj, demografska je problematika sve češća tema znanstvenih istraživanja. U ovom radu analizirani su demografski procesi 29 naselja Grada Ivanca u suvremenom razdoblju od 1991. do 2011. godine. Pokazatelji poput ukupnog kretanja stanovništva analizirani su od prvog modernog popisa 1857. godine, dok je prirodno kretanje stanovništva (natalitet i mortalitet) analizirano od 1964. do 2015. godine. Izdvojeni su tipovi općeg kretanja stanovništva te prikazani intenzitet migracija i dnevnih cirkulacija. Objašnjeno je kako su društveno-gospodarski faktori (deagrarizacija, deruralizacija, urbanizacija) utjecali na dinamiku razvoja stanovništva Grada Ivanca te koje su posljedice istih na današnju demografsku strukturu, posebice na sastav po dobi i spolu.

56 stranica, 28 grafičkih priloga, 10 tablica, 34 bibliografske reference; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: stanovništvo, demografska analiza, Grad Ivanec

Voditelj: doc. dr. sc. Dubravka Spevec

Povjerenstvo: doc. dr. sc. Dubravka Spevec

doc. dr. sc. Ružica Vuk

dr. sc. Ivan Šulc, poslijedoktorand

Tema prihvaćena: 7. 2. 2017.

Rad prihvaćen: 9. 11. 2017.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb

Faculty of Science

Department of Geography

Master Thesis

The contemporary demographic features and processes in the City of Ivanec

Ana Grđan

Abstract: The demographic processes are in the centre of many contemporary scientific researches due to the fact that the population of Croatia has been affected by negative demographic trends and processes over the past 20 years. This Master thesis analyzes the demographic processes that occurred in 29 settlements within the City of Ivanec during the period 1991-2001. Furthermore, certain indicators (e.g. population change) are analysed from the first census in 1857, whereas natural population change (birth and death rates) is analysed for the period 1964-2015. In addition to this, population change types are outlined, as well as the intensity of migration and commuting. Moreover, it is explained how socio-economic factors (deagrarization, deruralization, urbanization) affected population dynamics as well as consequences of those factors on the contemporary demographic structures, i.e. age and sex composition.

56 pages, 28 figures, 10 tables, 34 references; original in Croatian

Keywords: population, demographic analysis, City of Ivanec

Supervisor: Dubravka Spevec, PhD, Assistant Professor

Reviewers: Dubravka Spevec, PhD, Assistant Professor

Ružica Vuk, PhD, Assistant Professor

Ivan Šulc, PhD, Postdoctoral Fellow

Thesis submitted: February 7th 2017

Thesis accepted: November 9th 2017

Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia.

SADRŽAJ

1. UVOD 1
1.1. Prostorni i vremenski obuhvat 1
1.2. Predmet i ciljevi istraživanja 2
1.3. Osnovne hipoteze 2
1.4. Pregled dosadašnjih istraživanja i literature 2
2. PRISTUP ISTRAŽIVANJU 4
2.1. Metode rada 4
2.2. Metodološke napomene 4
3. OPĆA GEOGRAFSKA OBILJEŽJA 6
3.1. Geografski smještaj i položaj 6
3.2. Fizičko-geografska obilježja 7
3.3. Historijsko-geografski razvoj 10
4. BROJ I RAZMJEŠTAJ STANOVNIŠTVA 12
4.1. Gustoća naseljenosti 14
5. KRETANJE STANOVNIŠTVA 19
5.1. Ukupno (opće) kretanje 19
5.2. Prirodno kretanje 26
5.3. Prostorna pokretljivost 29
5.3.1. Migracije 30
5.3.2. Cirkulacije 33
5.4. Tipovi općeg kretanja stanovništva 35
6. DEMOGRAFSKI (BIOLOŠKI) SASTAV STANOVNIŠTVA 39
6.1. Sastav stanovništva prema spolu 40
6.2. Sastav stanovništva prema dobi 42
7. DRUŠTVENO-GOSPODARSKI SASTAV STANOVNIŠTVA 47

7.1. Sastav stanovništva prema ekonomskoj aktivnosti 47
7.2. Sastav stanovništva prema gospodarskoj djelatnosti 48
7.3. Obrazovni sastav stanovništva 50
7.4. Kulturno-antropološki sastav stanovništva 52
8. DEMOGRAFSKI RESURSI I PERSPEKTIVE BUDUĆEG RAZVOJA 53
9. ZAKLJUČAK 55
Literatura VIII
Izvori XI
Popis grafičkih priloga XIII
Popis tablica XIV

1. UVOD

Stanovništvo Hrvatske posljednjih 20-ak godina karakteriziraju negativni demografski trendovi i procesi. Od negativne prirodne promjene preko smanjenja ukupnog broja stanovnika do demografskog starenja. Mnogi su faktori kroz povijest sustavno djelovali na oblikovanje takvog demografskog stanja. Naslijeđena disperzna naseljska struktura, nerazvijena mreža regionalnih i subregionalnih centara, prijelaz s poljoprivredne na industrijsku proizvodnju za koju prostor nije bio spreman te selektivna emigracija mladih iz ruralnih područja u urbano-industrijska središta glavni su čimbenici nepovoljne demografske slike. Ratna zbivanja su kao i druge društveno-političke (ne)prilike samo intenzivirali i ubrzali navedene procese (Wertheimer-Baletić, 2004; Šterc i Komušanac, 2011; Nejašmić i Toskić, 2016).

Unatoč općem lošem društveno-gospodarskom stanju te negativnoj poslovnoj klimi, Grad Ivanec posljednjih godina bilježi pozitivne gospodarske trendove. Intenzivni su radovi na urbanoj izgradnji i uređenju, poboljšanju gospodarske, komunalne i cestovne infrastrukture te je Grad općenito prosperirao (Krznar i dr., 2016). U tekstu koji slijedi, zanimljivo će biti vidjeti što je prethodilo današnjim prilikama, kakva je bila dinamika stanovništva kroz povijest te slijedi li demografski razvoj gospodarske trendove ili pak postoji nesklad među njima te koji su uzroci tog (ne)sklada.

1.1. Prostorni i vremenski obuhvat

Istraživano je područje Grada Ivanca kroz posljednja dva međupopisna razdoblja 1991. – 2001. i 2001. – 2011. godine. Pokazatelji poput ukupnog kretanja stanovništva prikazani su od prvog modernog popisa stanovništva 1857. godine, a podaci o prirodnom kretanju su analizirani za razdoblje od 1964. do 2015. godine kako bi se vidio trend i bolje razumjelo demografsku sliku u istraživanom vremenskom razdoblju. Radi lakše usporedbe podataka, istraživani prostor analiziran je na razini administrativno-teritorijalnog ustroja iz Popisa 2011. godine, na temelju službenih podataka iz Registra prostornih jedinica kojeg je pripremila Državna geodetska uprava.

1.2. Predmet i ciljevi istraživanja

Predmet ovog istraživanja jest prikaz i analiza suvremenih demografskih obilježja i procesa na području Grada Ivanca. Ciljevi rada su: 1. analizirati broj i prostorni razmještaj stanovništva, 2. istražiti ukupno kretanje stanovništva od 1857. do 2011. godine, uz detaljniji osvrt na posljednja dva međupopisna razdoblja te implikaciju društveno-gospodarskih čimbenika na iste, 3. uspostaviti vezu između ukupnog kretanja te prirodnog i prostornog kao njegovih temeljnih komponenti, 4. istražiti demografski i društveno-gospodarski sastav stanovništva koji će dati širu sliku stupnja razvoja ovog prostora, 5. dati pregled demografskih resursa te pretpostavke budućeg kretanja.

Kako nema mnogo suvremenih radova koji se bave navedenom problematikom na istraživanom prostoru Grada Ivanca, cilj rada je dati doprinos novim spoznajama o ovome kraju.

1.3. Osnovne hipoteze

U radu su provjeravane sljedeće hipoteze:

1. Grad Ivanec, kao centralno naselje istraživanog područja, bilježi pozitivne demografske trendove naspram ostalih naselja, odnosno vidljiv je polariziran demografski razvoj istraživanoga područja.

2. Na demografski razvoj Grada Ivanca snažno su utjecali procesi deagrarizacije, industrijalizacije i urbanizacije u drugoj polovici 20. stoljeća.

3. Grad Ivanec na sljedećem će popisu zabilježiti nastavak negativnog trenda, odnosno pad ukupnog broja stanovnika.

1.4. Pregled dosadašnjih istraživanja i literature

Suvremenih demografskih radova za istraživano područje Grada Ivanca u znanstvenoj literaturi uglavnom nema. Feletar (1997) je pisao o promjenama u prostornoj slici naseljenosti gdje objašnjava snažnu preobrazbu ivanečko-lepoglavskog kraja iz

poljoprivrednog u industrijski, u tipičnim uvjetima deagrarizacije, deruralizacije i urbanizacije. Prostorni obuhvat bio je nešto širi od današnjih granica Grada, tzv. ivanečko-lepoglavski kraj, koji je obuhvaćao općine Bednju, Maruševec, Ivanec, Klenovnik i Lepoglavu. Šimek (1997) daje povijesni pregled najstarijeg naseljavanja na području Ivanca i njegove okolice. Točnije, daje pregled geomorfoloških obilježja ovog prostora, utjecaj istih na početke naseljavanja, odnosno međuovisnost čovjeka s prirodnom sredinom. Još jedan povijesni pregled naselja daje Petrić (2010). Njegovo se istraživanje bazira na porječju rijeke Bednje, njezinim detaljnim morfološkim cjelinama i obilježjima te naseljima koja su se smjestila uz rijeku tijekom srednjega i početkom ranoga novog vijeka. Za konkretno područje Ivanca, o povijesnom razvoju naselja i naseljavanju također piše Mohorovičić (1997). Definira prirodno-geografska obilježja koja su promaknula Ivanec u gravitacijsko središte šireg područja (van granica današnjeg Grada) poput rudnih bogatstava, pogodnih uvjeta za poljoprivrednu proizvodnju i slično.

Područje Grada Ivanca češće je analizirano i spominjano u radovima o Varaždinskoj županiji, Hrvatskom zagorju ili Sjevernoj Hrvatskoj općenito. Ilić (1995) je pisao o prometu i socio-ekonomskim značajkama Varaždinske regije. U vezu su dovedene prometna mreža i dostupnost s pozitivnim demografskim procesima i stupnjem socio-ekonomske transformacije naselja, odnosno urbanizacijom. Ivanec je prema tom istraživanju spadao u prostor koji je topološki, kilometarski i vremenski u dostupnosti Varaždina kao centra regije te ima pozitivna demografska kretanja. Pregled prostornih značajki demografskih resursa i potencijala Krapinsko-zagorske, Varaždinske i Međimurske županije dala je Spevec (2011). Knjiga je to koja na županijskoj, općinskoj i naseljskoj razini daje detaljan pregled i analizu osnovnih demografskih procesa, a na osnovu kojih su se identificirali i valorizirali demografski resursi prostora. Ista je autorica (2009) pisala o starenju stanovništva Varaždinske županije u razdoblju od 1961. do 2001. godine gdje je objašnjen jedan od dominantnih demografskih procesa u Hrvatskoj na primjeru općina i upravnih gradova Varaždinske županije.

O demografskim problemima Hrvatskog zagorja te prostornoj pokretljivosti uvjetovanoj društveno-gospodarskim promjenama sredinom 20. stoljeća, pisali su mnogi autori (Dugački, 1940; Vresk, 1968; Njegač, 1989, 1995; Feletar i Stiperski, 1992). P. Feletar (2007) piše o procesima koji su djelovali na depopulaciju prostora Sjeverne (kontinentalne) Hrvatske u razdoblju od 1948. do 2001. godine.

2. PRISTUP ISTRAŽIVANJU

2.1. Metode rada

Za potrebe ovog rada analizirana je dostupna znanstvena i stručna literatura kako bi se dobio teorijski uvid u demografsku problematiku, prije svega, na razini Republike Hrvatske, a zatim i na razini Grada Ivanca. Proučavana je demografska tematika općenito, zatim demografska istraživanja koja se u nekom dijelu tiču prostora Grada Ivanca te istraživanja o konkretnim demografskim procesima koja objašnjavaju uvjete nastanka i njihove implikacije na prostor, a na kraju su ta teorijska (sa)znanja povezana s obrađenim statističkim podacima te je dobivena sveobuhvatna demografska slika istraživanog područja.

Podaci o popisima stanovništva, vitalnoj statistici, migracijama, demografskom i gospodarskom sastavu stanovništva prikupljeni su uglavnom preko mrežnih stranica Državnog zavoda za statistiku te putem Središnje geografske knjižnice PMF-a. Podaci su se obrađivali pomoću *Microsoft Excela 2010* te se grafički i tablično uređivali u istom za potrebe deskriptivne statistike. Prostorne analize te vizualizacija podataka, odnosno izrada tematskih koropletnih karata, radila se pomoću GIS softvera *ArcGIS 10.2.2*.

Osim navedenoga, osobno iskustvo, odnosno odrastanje (autorice) u istraživanom području doprinijeli su shvaćanju značajki prostora te boljem razumijevanju odnosa i procesa.

2.2. Metodološke napomene

Kako su se metode popisivanja stanovništva u Republici Hrvatskoj kroz povijest mijenjale, tako i na tri posljednja popisa one nisu iste te se podaci ne mogu uspoređivati u potpunosti. Za popis stanovništva 1991. godine korištena je bila *de iure* metoda, odnosno koncept „stalnog stanovništva“ prema kojem u ukupno stanovništvo spadaju sve osobe koje su izjavile da su u „kritičnom trenutku“ popisa (31. ožujka 1991. u 24 sata) imale prebivalište u Republici Hrvatskoj, tj. trajno su naseljenje, bez obzira jesu li u „kritičnom trenutku“ bile kraće ili duže vrijeme odsutne.

Popisi 2001. i 2011. godine provodili su se po *de facto* konceptu, odnosno konceptu „prisutnog stanovništva“, no u ta je dva popisa statistička definicija ukupnog stanovništva bila različita pa ni oni nisu neposredno usporedivi. Naime, kriterij kojim se na Popisu stanovništva 2001. godine izdvajalo ukupno stanovništvo bilo je tzv. „uobičajeno mjesto stanovanja“ (*Place of usual residence*) uz vremensko ograničenje do 12 mjeseci prema čemu su u popis uključivane osobe koje imaju prebivalište u Republici Hrvatskoj i nazočne su u „kritičnom trenutku“ (31. ožujka 2001. u 24 sata), osobe koje imaju prebivalište u Republici Hrvatskoj, a odsutne su iz Republike Hrvatske manje od jedne godine, zatim osobe koje borave u Republici Hrvatskoj godinu dana i duže te državljani Republike Hrvatske – djelatnici diplomatskih službi s obiteljima. Popis 2011. godine također je za određivanje ukupnog broja stanovnika koristio kriterij „uobičajenog mjesta stanovanja“, no uz dodatak kategorije „namjere odsutnosti/prisutnost“ prema čemu su se iz Popisa isključile osobe koje u Republici Hrvatskoj imaju prebivalište, a u „kritičnom trenutku“ popisa (31. ožujka 2011. u 24 sata) su dulje od jedne godine odsutne ili namjeravaju biti odsutne dulje od jedne godine, osobe koje u Republici Hrvatskoj imaju boravište kraće od jedne godine i ne namjeravaju ostati u Republici Hrvatskoj dulje od jedne godine te studenti koji studiraju u inozemstvu bez obzira na učestalost dolazaka u Republiku Hrvatsku. Osim toga, osobe odsutne godinu dana i dulje koje su se u mjesto stalnog stanovanja vraćale sezonski i mjesečno 2001. su godine uključivane u Popis, a 2011. godine nisu.

Osim u definicijama ukupnog stanovništva, mijenjale su se metodologije vitalne statistike. Godine 1991. i 1992. podaci za rođene i umrle u inozemstvu evidentirani su na razini općina, od 1993. do 1997. prema prebivalištu majke, a od 1998. godine prema prebivalištu majke u zadnjih godinu dana.

Pri izdvajanju godine demografskog maksimuma, u slučaju da je naselje dvije ili više godina bilježilo isti broj stanovnika, uzela se posljednja godina.

Podaci na razini naselja, odnosno tematski kartografski prikazi, prikazani su za onu godinu za koju su dostupni. Uglavnom je to 2011. godina, no za, primjerice, udio zaposlenih dnevnih migranata u ukupnom broju zaposlenih ili poljoprivredno stanovništvo prikazani su podaci iz 2001. godine jer noviji nisu dostupni.

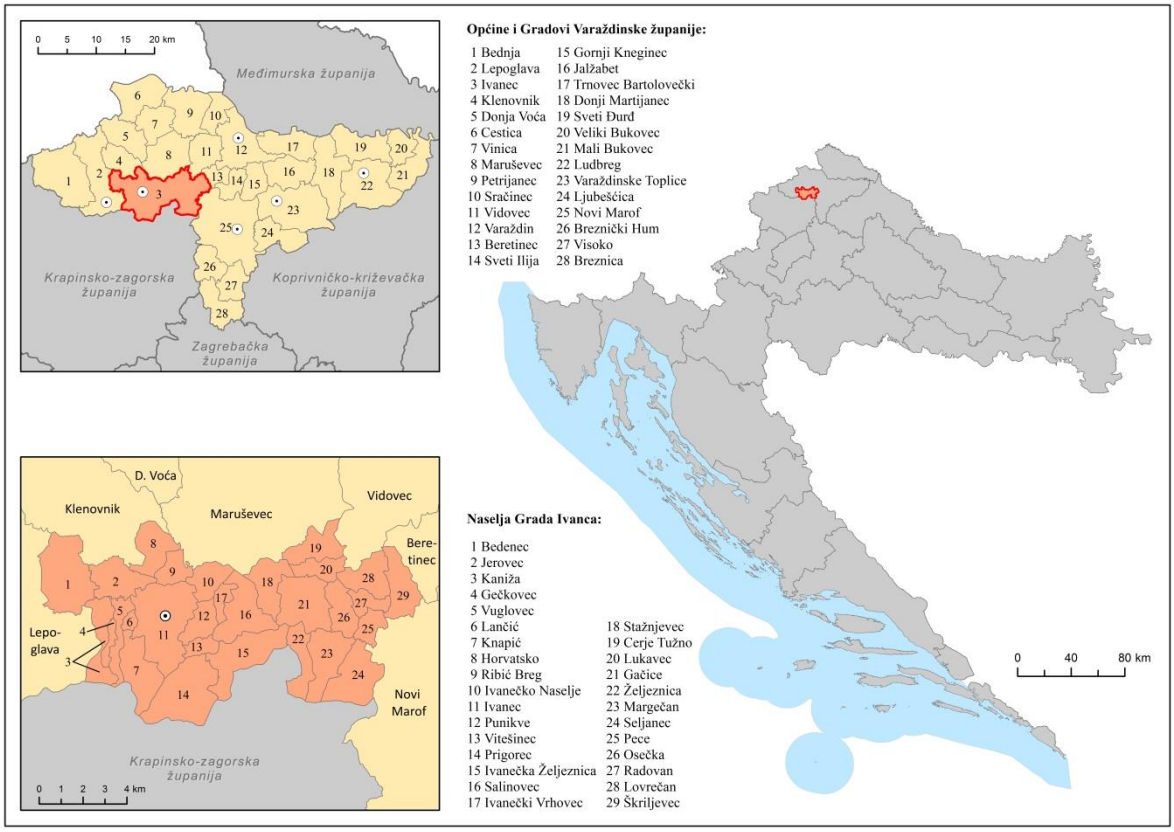
3. OPĆA GEOGRAFSKA OBILJEŽJA

3.1. Geografski smještaj i položaj

Prema podacima Registra prostornih jedinica na dan Popisa stanovništva 2011. godine, Grad Ivanec administrativno pripada u Varaždinsku županiju te je jedan od šest upravnih gradova iste (sl. 1). Status grada ima od 1997. godine (Krznar i dr., 2016). Magaševa (2013) uvjetno homogena (fizionomska) regionalizacija Republike Hrvatske Grad Ivanec smješta u regiju Sjevernog Zagorja. Sjeverno se Zagorje dijeli na dolinski prostor rijeka Krapinice i Krapine s prisojnim pobrđimana na jugu, što administrativno pripada Krapinsko-zagorskoj županiji, te na kompozitnu dolinu rijeke Bednje na sjeveru gdje se nalazi Grad Ivanec. Kompozitna dolina rijeke Bednje administrativno spada u Varaždinsku županiju. Prema navedenome, Grad Ivanec u svom južnom dijelu graniči s Krapinsko-zagorskom županijom.

Prema Lukićevoj (2012, 117) nodalno-funkcionalnoj organizaciji, grad Ivanec jači je subregionalni centar kojem gravitira, prije svega, 28 ostalih naselja Grada (sl. 1), koja će se analizirati u ovom radu (Bedenec, Cerje Tužno, Gačice, Gečkovec, Horvatsko, Ivanečka Željeznica, Ivanečki Vrhovec, Ivanečko Naselje, Jerovec, Kaniža, Knapić, Lančić, Lovrečan, Lukavec, Margečan, Osečka, Pece, Prigorec, Punikve, Radovan, Ribić Breg, Salinovec, Seljanec, Stažnjevec, Škriljevec, Vitešinec, Vuglovec i Željeznica), a osim njih naselja i gradovi koji su do 1991. godine pripadali (bivšoj) Općini Ivanec (današnji gradovi Bednja i Lepoglava te općine Donja Voća, Klenovnik i Maruševec) (Feletar, 1995). U odnosu na gradove višeg stupnja centraliteta, grad Ivanec ima izrazito povoljan prometno-geografski položaj između jačeg regionalnog centra Varaždina na sjeveroistoku te glavnog grada Zagreba na jugu (Lukić, 2012). Državnom je cestom D35 Varaždin – Sveti Križ Začretje povezan s Varaždinom (20 km), a ista ga cesta povezuje s autocestom A4 Zagreb – Goričan na istoku te autocestom A2 Zagreb – Macelj na zapadu.

Republika Hrvatska ima specifičan oblik državnog teritorija s izrazito dugim granicama s obzirom na površinu pa se tako oko 80 % teritorija nalazi u pograničnoj zoni. Pogranična se zona definirana udaljenošću od 25 kilometara od državnih granica, a unutar tog područja prema državnoj granici s Republikom Slovenijom nalazi se i Grad Ivanec (Nejašmić, 2008).

Sl. 1. Geografski smještaj i položaj Grada Ivanca te administrativno-teritorijalni ustroj 2011. godine

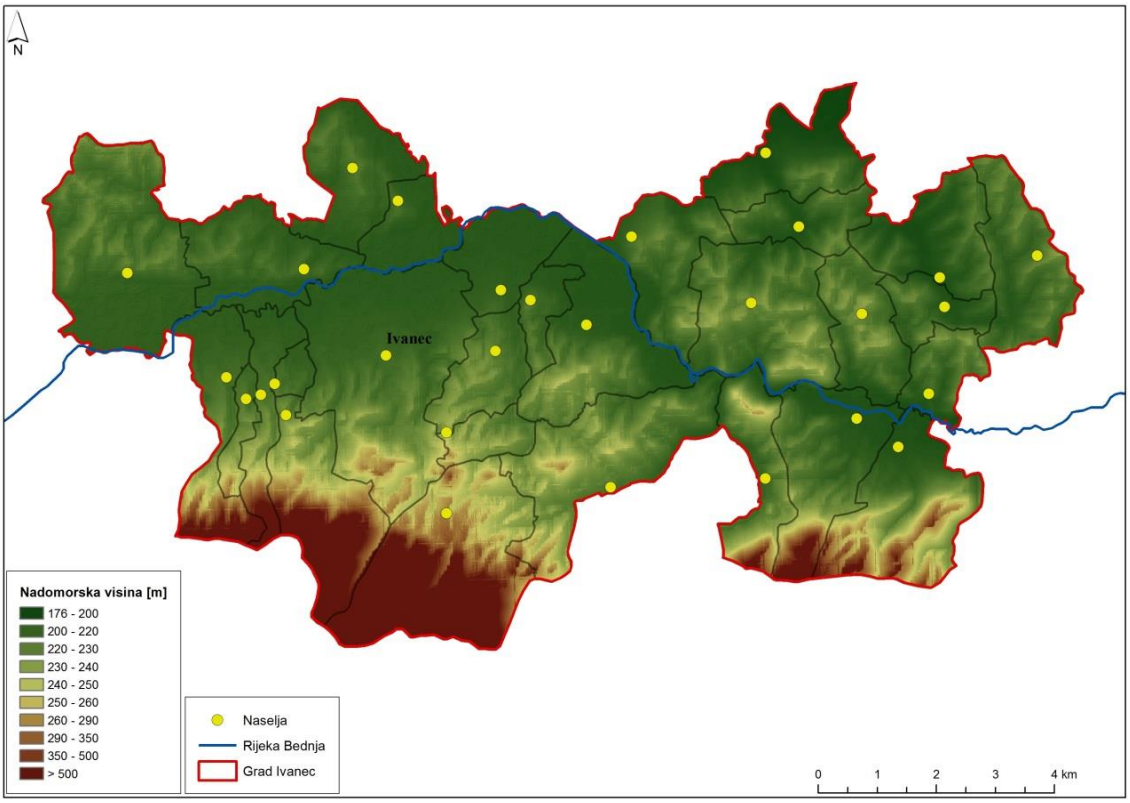
3.2. Fizičko-geografska obilježja

U širem makroregionalnom smislu, ivanečko područje pripada kontaktnom području koje povezuje krajnje sjeveroistočne izdanke Alpskog gorja i Panonsku nizinu kojim protječe rijeka Drava. Na mikroregionalnoj (sl. 2) razini taj je prostor nešto udaljeniji od samog toka Drave, smješten uz sjeverne obronke Ivanščice kojima teku mnogi lokalni vodotoci od kojih je najznačajnija rijeka Bednja oko koje se smjestio velik broj naselja (Crkvenčić, 1957; Mohorovičić, 1997; Petrić, 2010).

Bednja je rijeka koja izvire podno Macelja i utječe u rijeku Dravu kod naselja Mali Bukovec, ukupne duljine toka 133 km. Površina porječja iznosi 596 km^2 te je ono izduženo u smjeru toka zapad-istok, a dijeli se u tri reljefne cjeline: 1. aluvijalna ravan, 2. tercijarno gorje, 3. paleozojske gore (Petrić, 2010). Prostor Grada Ivanca nalazi se u zavali gornjeg toka Bednje koje se može podijeliti na prostrano prigorje, aluvijalnu ravan (Bednjansko polje) te podgorja Ivanščice i izdvojene Ravne Gore. Bednjansko polje predstavlja najniži

dio zavale, a prema geološkim istraživanjima to je mlado močvarno područje malih nagiba i oštrih granica prema višem terenu (Crkvenčić, 1957). Močvarnost je posljedica čestog plavljenja Bednje nakon obilnijih padalina, a kako ima mali pad, tečenje joj je sporo i protok mali te jako meandrira (Petrić, 2010), a plavljenja i danas predstavljaju velik problem stanovništvu uz rijeku. Hidrografsku mrežu čine i manji vodotoci poput potoka Vukovec, Bistrica, Željeznica i Voća (Šimek, 1997).

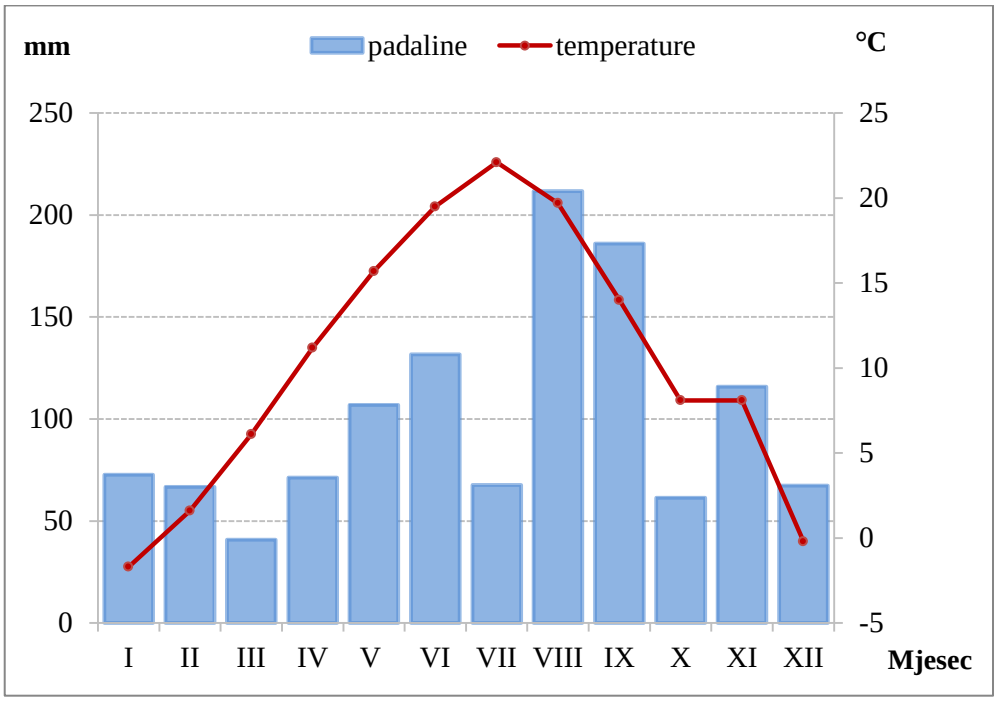
Prema hipsometrijskim obilježjima Ivanščica je gora s vrhom od 1061 metra. Kombinacija vertikalne raščlanjenosti reljefa te geografske širine i povoljnih klimatskih obilježja uvjetovala je rasprostranjenost šuma na ovom području. Najrasprostranjenije su bjelogorične vrste bukve, hrasta i običnog graba, a od crnogoričnih vrsta jele (Čanžar, 1997). Naselja Grada Ivanca smještena su na visinama nižim od 350 m n. v. (sl. 2). Štoviše, sva su naselja osim Prigorca (390 m n. v.) i Vitešinca (303 m n. v.) smještena u zoni ispod 300 m n. v. U pojasu od 200 do 250 m n. v. nalazi se većina naselja, njih 17 (58 %). Ove su nadmorske visine od pradavnih vremena bile pogodne za utvrđivanje naselja. Šumovito zaleđe, brežuljci koji su zaštićeni od poplava, mogućnost povezivanja s okolicom, bogatstvo pitke vode s izvora Ivanščice te druga prirodna bogatstva pogodovali su naseljavanju ovoga kraja (Mohorovičić, 1997).

Sl. 2. Fizičko-geografska obilježja Grada Ivanca

Izvor: Aster GDEM (25. 10. 2017.)

Köppenova klasifikacija klime Grad Ivanec kao i cijelo područje sjeverne Hrvatske svrstava u Cfb klimu. To je umjereno topla vlažna klima s toplim ljetom, tzv „klima bukve“ koja je pogodna za ratarstvo te uzgoj kukuruza te je samim time povoljna za naseljavanje. Takav tip klime karakterizira izmjena sva četiriju godišnjih doba, u hladnom dijelu godine ima snijega i mraza, a ljeta su topla. Raspored padalina kroz godinu prilično je ravnomjeran te ovaj prostor pripada tzv. „kontinentskom padalinskom režimu“. Kao glavni klimatski čimbenici koji određuju klimu ivanečkog područja navode se geografska širina i udaljenost od mora, a kao lokalni čimbenik najveći utjecaj ima položaj u sjevernom podnožju Ivanščice, tj. reljef (Sijerković, 1997; Šegota i Filipčić, 1996). Najbliža meteorološka postaja istraživanom području je Varaždin, prema kojem je izrađen klimadijagram sa srednjim mjesečnim temperaturama i količinama padalina za 2010. godinu (sl. 3).

Sl. 3. Klimadijagram za meteorološku postaju Varaždin za 2010. godinu

Izvor: Podaci za meteorološku postaju Varaždin: zadnji standardni period (1981. – 2010. godine), Državni hidrometeorološki zavod, Zagreb.

3.3. Historijsko-geografski razvoj

Područje Grada Ivanca s obzirom na fizičko-geografska obilježja oduvijek je bilo pogodno za naseljavanje te razvoj ljudskih djelatnosti. Najstarije naseljavanje datira iz doba paleolitika u vidu lovaca te stočara i ratara u neolitiku. Materijalni dokazi koji ukazuju na tu naseljenost stari su oko 500 000 godina. U željezno doba ovdje se nastanjuje plemenska skupina Iasa po kojima je kasnije izveden toponim Aquae Iasse na varaždinskom području. Istraživanje toponima važno je jer se u njima često kriju arheološki nalazi. Kao dokaz da je u navedenim razdobljima ovdje bilo ljudske populacije pronađeni su arheološki lokaliteti, odnosno špilje: Punikve, Vindija, Velika Pećina, Vuglovec te još neke u široj okolici Ivanca (Mohorovičić, 1997; Šimek, 1997).

Iz antičkog razdoblja najznačajnije nalazište su već spomenute Aquae Iasse (Varaždinske Toplice) danas u južnom dijelu Varaždinske županije, a na samom području Ivanca pronađeni su arheološki nalazi u Ivanečkoj Željeznici. Početkom sedmog stoljeća ovdje se naseljavaju Slaveni koji radi zaštite grade utvrđena naselja na brežuljcima i drugim zaštićenim prostorima što je označilo početak sjedilačkog načina života. Samo područje Ivanca imalo je komparativne prednosti u vidu šumovitog gorskog zaleđa, mnoštva brežuljaka koji su zaštićeni od prirodnih nepogoda poput poplava, zatim pitku vodu i plodno tlo. Navedene su prirodne pogodnosti u počecima naseljavanja imale važnu ulogu u privlačenju stočara i ratara koji su se naselili uz potok Bistricu. Sam naziv „bistrica“ u prijevodu sa staro slavenskog značio bi *čisti gorski potok*. Nadalje, takva utvrđena naselja postala su gravitacijskim centrima društveno-gospodarskog i crkvenog života ovog kraja. Javljaju se kućni obrti, izmjena dobara i sajmovi, a Ivancu su 1395. godine potvrđene povlastice trgovišta. Počinje razdoblje feudalizma pa se podižu feudalni posjedi, a u samom Ivancu podignut je kaštel. Na ivanečkom su se području ispreplitali utjecaji okolnih feudalnih obitelji (Celjski, Erdödy) da bi na kraju najveći utjecaj imala ivanečka plemićka obitelj Kukuljević-Sakcinski. Naselje se spontano širilo, razvijala se prometna mreža te je Ivanec postao gravitacijsko središte, a kako su nađeni manji izvori ruda, bojazni za budući razvoj nije bilo (Mohorovičić, 1997). Ime grada potječe od kapele Svetog Ivana Krstitelja koju su ivanovci podignuli nedaleko današnje crkve. Početni naziv bio je općina Svetog Ivana da bi kasnije nastali toponimi Ivanec i Ivanščica (*Povijest*, n .d.).

Ivanečko je područje do kraja 19. i početka 20. stoljeća bilo klasično agrarno područje. Poljoprivredna proizvodnja bila je najznačajnija grana gospodarstva. Do problema je došlo ukidanjem feudalnih odnosa i raspadom kućnih zadruga, a usitnjavanje zemljišnih posjeda samo je pogoršalo stanje i došlo je do agrarne krize. Osim poljoprivrede, važna djelatnost bila je rudarstvo. Ivanec je poznat rudarski kraj u kojem je krajem 19. stoljeća bio zaposlen velik broj muškaraca. Za potrebe rudarstva izgrađena je željeznička pruga Golubovec – Varaždin 1890. godine koja je neznatno poboljšala gospodarsko stanje u kraju, no sve do sredine 20. stoljeća bilo je to izrazito agrarno područje (Rađep i Ister, 1997; Grdjan, 1997).

Otvaranjem prvih tvorničkih pogona sredinom 20. stoljeća, ivanečki kraj počinje napredovati. Prva tvornica bila je „Jedinstvo“ i bavila se obradom prirodnog kamena, a zapošljavala je većinom muškarce (Grdjan, 1997). Tvornice poput „Ivančice“ i „Varteksa“ zapošljavale su velik broj žena što je dovelo do smanjenja poljoprivrednog stanovništva. Intenzivni procesi industrijalizacije doveli su do snažne promjene u poljoprivrednoj proizvodnji i strukturi seoskih domaćinstava. Od 60-ih godina 20. stoljeća snažno je uznapredovao proces deagrarizacije te se u manje od 50 godina broj poljoprivrednog stanovništva smanjio za čak 80 %. U isto su se vrijeme odvijali procesi urbanizacije i industrijalizacije, a blizina Zagreba pokrenula je dnevne migracije. Najznačajniju ulogu u transformaciji kraja imao je sam grad Ivanec koji je postao magnet za stanovništvo iz okolnih ruralnih krajeva (Feletar, 1997).

Danas je upravni grad Ivanec progresivno područje u kojemu se razvijaju industrija i gospodarstvo. U samom gradu Ivancu otvorene su Industrijska i Poslovna zona u kojima je zaposlen velik broj ljudi iz okolnih naselja Grada. O zdravoj poslovnoj klimi u gradu Ivancu govori i prestižna nagrada *Financial Timesa* iz 2017. godine prema čemu je Ivanec najpoželjnija destinacija za ulaganja na razini europskih gradova do 100 000 stanovnika (Krznar i dr., 2016; Varaždinski.hr, 2017). Nadalje, sve se više razvijaju tercijarne djelatnosti, primjerice turizam. Od turističke ponude najzanimljiviji su planinarenje i sportski ribolov, a već spomenuta arheološka nalazišta samo upotpunjuju ponudu. Kao poticaj razvoja planinarskog turizma, 24. veljače 2017. godine otvoren je *Muzej planinarstva Ivanec*, prvi muzejski objekt u Gradu Ivancu. Sagrađen je u prostoru stare pučke škole čime se taj prostor revitalizirao i očuvao (Krznar i dr., 2016; *Turizam*, n .d.).

4. BROJ I RAZMJEŠTAJ STANOVNIŠTVA

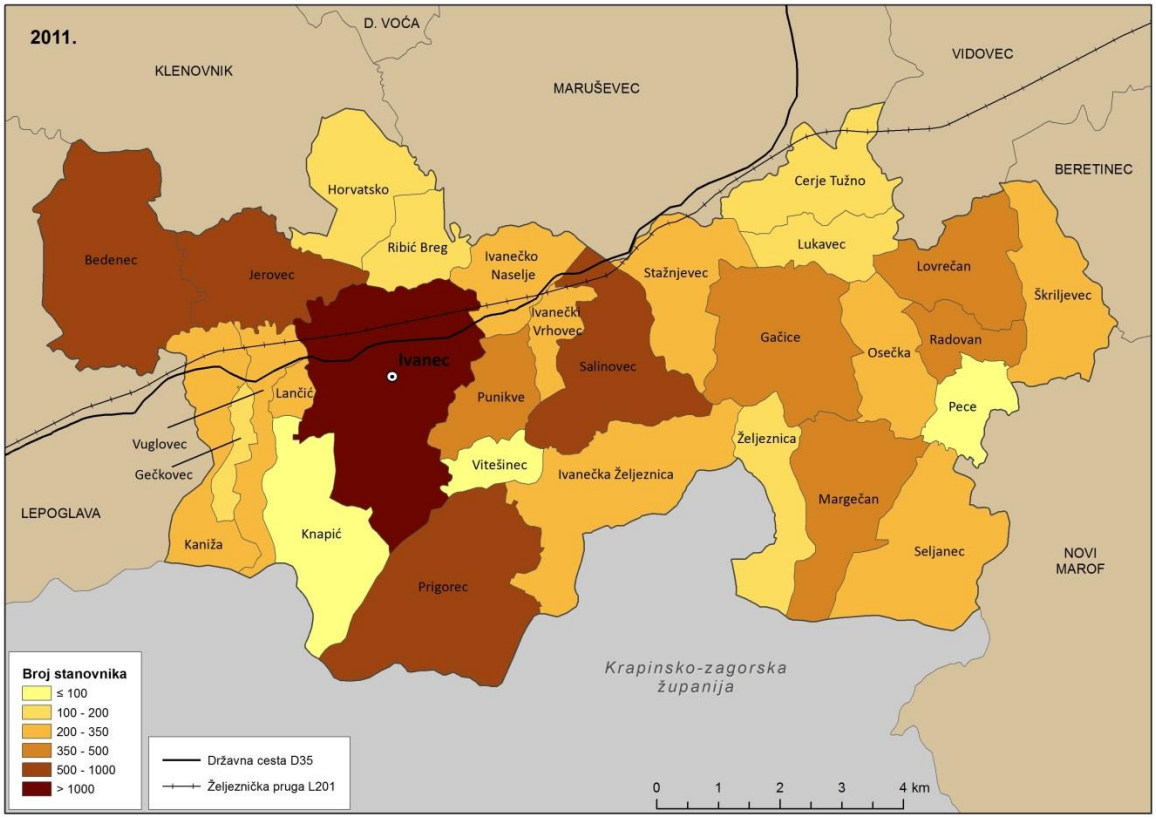
Hrvatsku tradicionalno karakterizira disperzna naseljenost s velikim brojem malih (do 499 stanovnika) i vrlo malih (do 199 stanovnika) naselja (Nejašmić, 1991) a isti je slučaj na analiziranom prostoru. Prema posljednjem popisu stanovništva 2011. godine, Grad Ivanec ima 13 758 stanovnika, što je 7,8 % ukupnog stanovništva Varaždinske županije te je prema tome najveća jedinica lokalne samouprave u županiji nakon Grada Varaždina. Stanovništvo je neravnomjerno razmješteno (tab. 1, sl. 4) pa gotovo 40 % stanovništva (5234) živi u gradu Ivancu, najvećem i ujedno jedinom naselju koje ima više od 1000 stanovnika. U ostalih 28 naselja živi 8524 stanovnika što su 3/5 ukupne populacije Grada. Mali je broj naselja koja imaju manje od 100 stanovnika, to su tri naselja Vitešinec, Pece i Knapić u kojima je popisano 1,74 % ukupnog broja stanovnika (239). Kako se naselja nalaze u perifernim dijelovima Grada i na brdovitom terenu, ne čude navedeni podaci. Dvostruko je više naselja u kategoriji od 100 do 200 stanovnika, njih šest sa 6,5 % ukupnog broja stanovnika (Cerje Tužno, Horvatsko, Ribić Breg, Lukavec, Željeznica, Gečkovec; 891). Kategorija od 200 do 350 stanovnika broji najviše naselja, čak 10 s ukupno 2746 stanovnika, odnosno gotovo 20 %. Pet je naselja u kategoriji od 350 do 500 stanovnika s gotovo 15 % ukupne populacije, dok kategorija od 500 do 1000 stanovnika broji četiri naselja (Jerovec, Bedenec, Prigorec i Salinovec), a udio u ukupnom broju stanovnika je gotovo 19 % što je slično kategoriji od 200 do 350 stanovnika, no s dvostruko manje naselja. Dakle, ukupno je 82,8 % malih i jako malih naselja na teritoriju Grada Ivanca. Polarizaciju između centralnog i ostalih naselja potvrđuje i razlika između najvećeg naselja (Ivanec: 5234) i najmanjeg (Knapić: 62) koja iznosi čak 5172 stanovnika. Kada se izuzme Grad Ivanec te se uspoređuje drugo najmnogoljudnije naselje Jerovec (827 stanovnika), razlika iznosi „prihvatljivih“ 765 stanovnika.

Tablica 1. prikazuje promjene u veličini naselja od 1991. do 2011. godine. Udio malih naselja ostaje jednak, a najznačanije promjene vide se u srednje dvije kategorije. Broj naselja od 200 do 350 stanovnika povećao se sa osam na deset, nauštrb kategorije od 350 do 500 stanovnika čija su dva naselja prešla u navedenu kategoriju ispod. Nadalje, jedno je naselje iz kategorije od 100 do 200 stanovnika populacijski smanjilo te prešlo u najnižu kategoriju.

Tab. 1. Naselja Grada Ivanca prema broju stanovnika 1991., 2001. i 2011. godine

Naselja prema broju stanovnika	1991.		2001.		2011.	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%
≤ 100	2	6,90	3	10,34	3	10,34
100 - 200	7	24,14	6	20,69	6	20,69
200 - 350	8	27,59	9	31,03	10	34,48
350 - 500	7	24,14	5	17,24	5	17,24
500 - 1000	4	13,79	5	17,24	4	13,79
> 1000	1	3,45	1	3,45	1	3,45

Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Sl. 4. Naselja Grada Ivanca prema broju stanovnika 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Prosječan broj stanovnika koji živi u 29 naselja Grada Ivanca je 474,41, a ako se izuzme grad Ivanec kao najveće naselje, tada je to 304,43 stanovnika. Kao središnja vrijednost broja stanovnika u skupu naselja Grada Ivanca dobiveno je 287 stanovnika što

potvrđuje hipotezu o neravnomjernoj naseljenosti. Ovakav razmještaj stanovništva izrazito je nepovoljan za populacijski slaba naselja u kojima je zbog loše biološke i obrazovne strukture ograničen daljnji razvoj. Osim socijalne strukture, u takvim se naseljima vide promjene u pejzažu i razvijaju se tzv. „depopulacijski krajolici“ koje karakteriziraju napuštene kuće, tragovi obrađivanja zemljišta u prošlosti i slično (sl. 5) (Nejašmić, 2008).

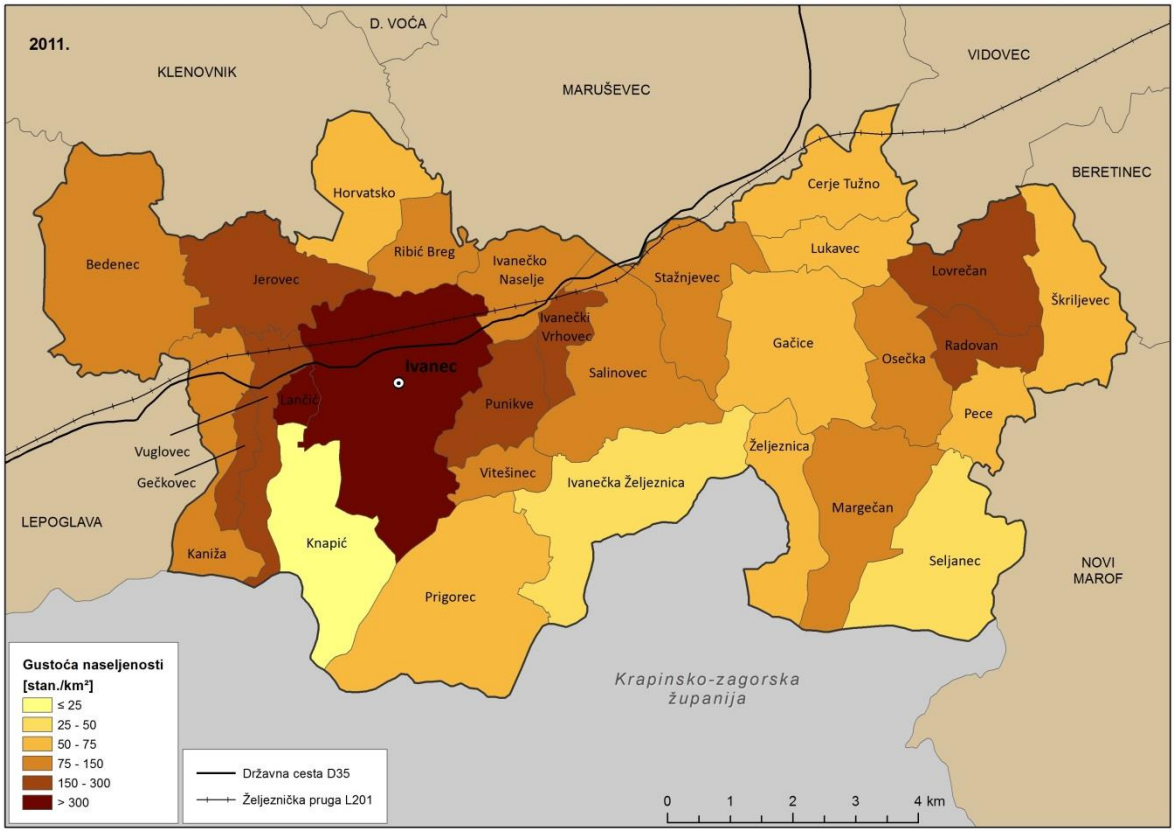
Sl. 5. Primjer „depopulacijskog krajolika“ u naselju Punikve

Izvor: Autorica, 25. 10. 2017.

4.1. Gustoća naseljenosti

Površina Grada Ivanca iznosi 96 km^2 (*Popis stanovništva*, 2013) na kojoj živi 13 758 stanovnika, a gustoća naseljenosti je 143,3 stan./km^2 što je daleko iznad prosjeka za Republiku Hrvatsku u cjelini (75,71 stan./km^2) te nešto malo iznad prosjeka Varaždinske županije (139,4 stan./km^2). Gustoća naseljenosti također je neravnomjerno raspoređena u prostoru kao i razmještaj stanovništva (sl. 6, tab. 2). Naselje Ivanec kao sjedište Grada ima očekivano visoku gustoću od gotovo 600 stan./km^2, no najveću gustoću od 613,5 stan./km^2 ima naselje Lančić, ujedno i naselje s najmanjom površinom (0,49 km^2) koje graniči s

Ivancem na istoku i s njim fizionomski čini cjelinu. Ostala naselja koja imaju veliku gustoću naseljenosti između 150 i 300 stan./km^2 su naselja uz ili jako blizu grada Ivanca (Jerovec, Vuglovec, Gečkovec, Punikve, Ivanečki Vrhovec). Ta se naselja, osim što su blizu grada Ivanca, nalaze uz državnu cestu D35 te željezničku prugu L201 Golubovec – Varaždin. Dva su naselja iznimka ovoj zakonitosti. To su naselja Lovrečan i Radovan na istoku Grada, a imaju gustoću naseljenosti između 150 i 300 stan./km^2. Udaljujući se od grada Ivanca, gustoća naseljenosti se smanjuje. Od ukupnog broja naselja njih 11 ima gustoću manju od prosjeka za Republiku Hrvatsku (Cerje Tužno, Gačice, Horvatsko, Ivanečka željeznica, Knapić, Lukavec, Pece, Prigorec, Seljanec, Škriljevec, Željeznica). Naselje s najmanjom gustoćom naseljenosti od 14,6 stan./km^2 je Knapić. Nalazi se uz sam grad Ivanec, no gustoća naseljenosti mu je takva jer se većina površine nalazi na brdovitom i šumovitom terenu Ivanščice.

Sl. 6. Gustoća naseljenosti Grada Ivanca 2011. godine

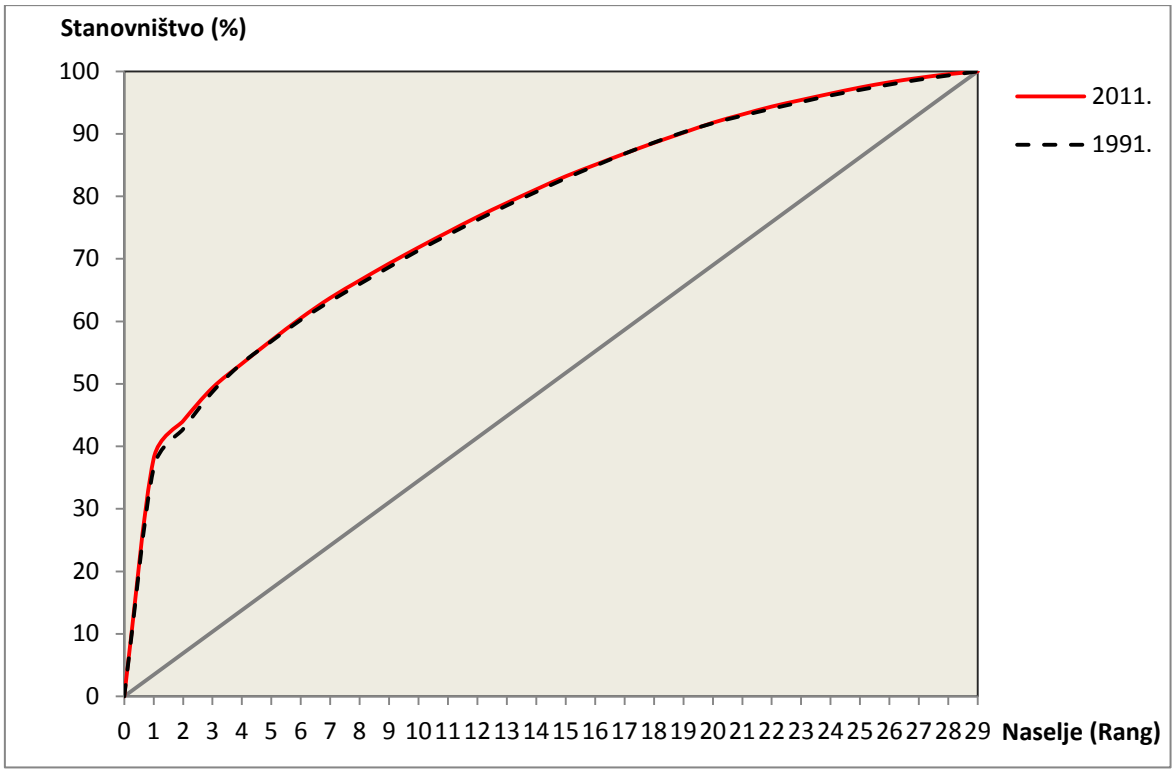
Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Tab. 2. Gustoća naseljenosti Grada Ivanca po naseljima 1991., 2001. i 2011. godine

Naselje	Gustoća naseljenosti [stan./km²]		
	1991.	2001.	2011.
Bedenec	125,91	117,27	105,45
Cerje Tužno	56,79	59,39	59,06
Gačice	76,17	74,44	68,28
Gečkovec	165,41	157,48	153,51
Horvatsko	49,03	45,24	54,73
Ivanec	612,57	623,12	600,19
Ivanečka Željeznica	51,39	49,22	45,78
Ivanečki Vrhovec	299,33	337,10	289,89
Ivanečko Naselje	104,46	102,73	102,73
Jerovec	251,84	239,71	228,12
Kaniža	106,50	98,49	95,82
Knapić	22,47	17,26	14,66
Lančić	693,87	661,03	613,81
Lovrečan	164,13	165,09	156,17
Lukavec	68,46	72,14	74,25
Margečan	95,41	96,13	91,14
Osečka	97,58	100,20	82,25
Pece	63,38	53,14	51,86
Prigorec	93,47	84,51	74,30
Punikve	206,55	215,51	209,85
Radovan	249,94	265,09	256,14
Ribić Breg	86,16	81,16	80,60
Salinovec	105,10	107,62	107,62
Seljanec	43,65	46,12	45,91
Stažnjevec	107,92	102,38	104,54
Škriljevec	84,21	77,29	71,23
Vitešinec	104,83	90,11	88,27
Vuglovec	201,12	177,97	171,29
Željeznica	63,95	56,20	51,94

Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

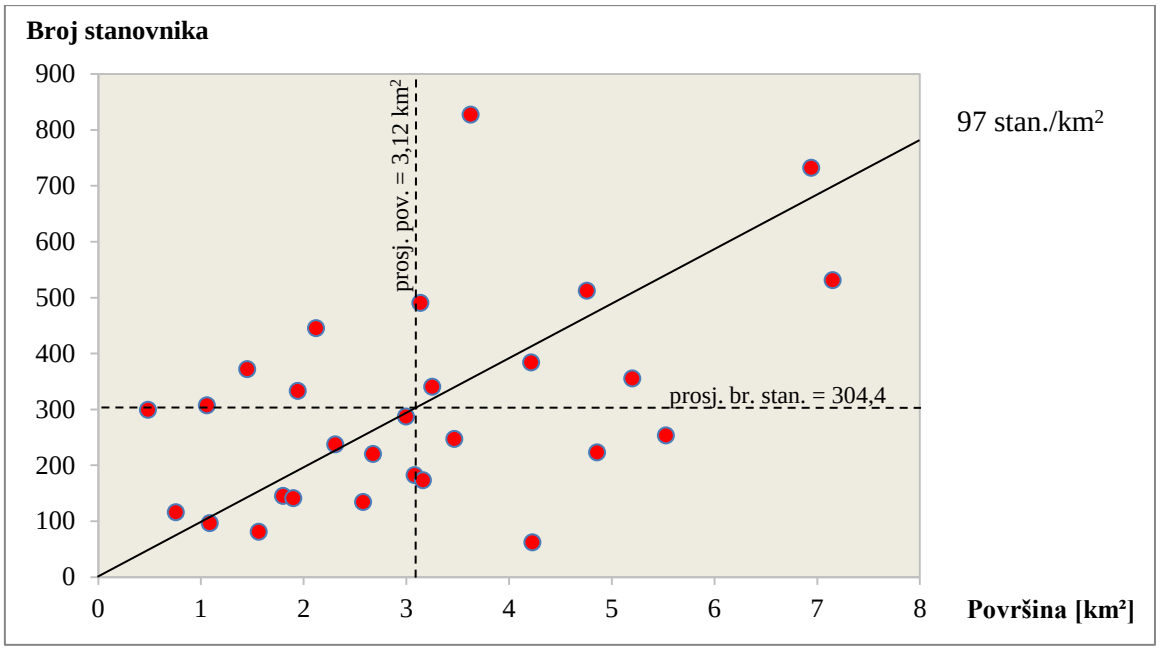
Neravnomjernu naseljenost dokazuje podatak da više od 50 % stanovništva živi na samo 15 % površine Grada što se većim dijelom odnosi na sam grad Ivanec kao sjedište i centar funkcija pa tako i naseljenosti, a na 30 % ukupne površine živi čak 60 % stanovništva (sl. 7). Ivanščica kao reljefno nepogodan prostor za naseljavanje također je pridonijela neravnomjernoj naseljenosti. Razmještaj stanovništva gotovo se nije promijenio od 1991. do 2011. godine.

Sl. 7. Koncentracija stanovništva u Gradu Ivancu 1991. i 2011. godine po naseljima

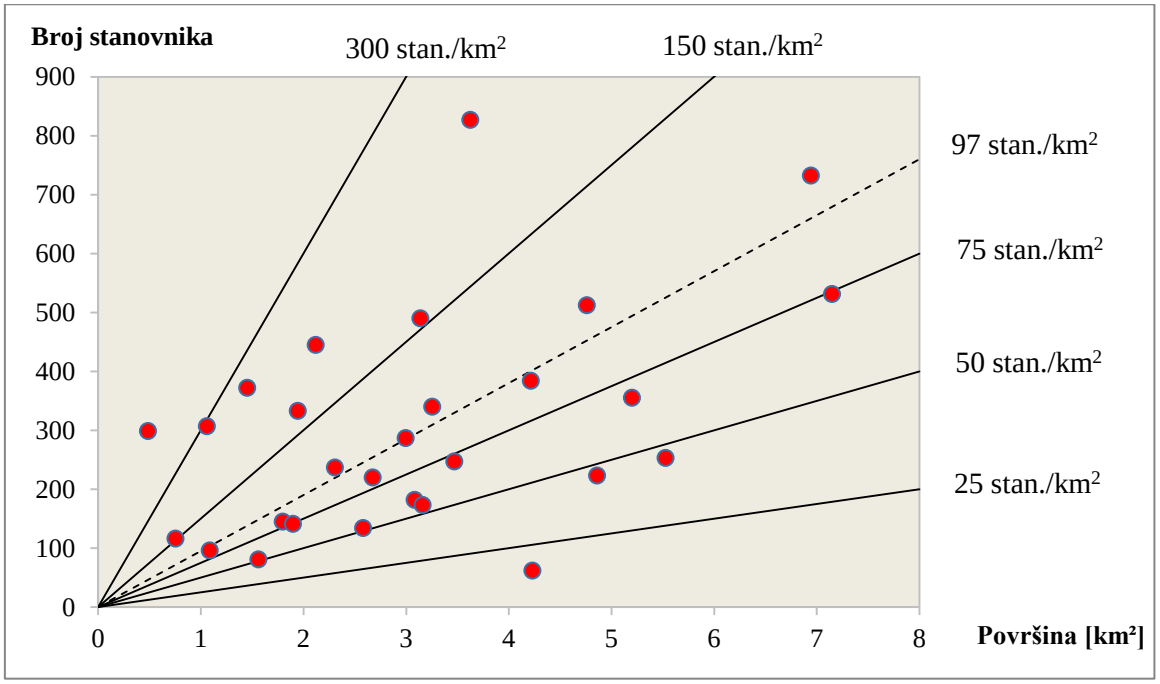
Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Kako bi se dobila realnija slika gustoće naseljenosti, iz analize se izostavlja grad Ivanec kao naselje s ekstremnim vrijednostima. Ostalih 28 naselja ukupno zauzimaju površinu od 87,4 km^2 i broje 8524 stanovnika. Prosječna površina tih naselja iznosi 3,12 km^2, prosječan broj stanovnika je 304,4 stanovnika, a prosječna gustoća naseljenosti 97,5 stan./ km^2 (sl. 8, sl. 9). Šesnaest se naselja nalazi ispod navedenog prosjeka gustoće, a 12 naselja iznad. Općenito, nešto je više naselja koja zauzimaju manju površinu od prosječne te je isto tako više naselja s manjim brojem stanovnika od prosjeka. Dakle, dominiraju mala naselja koja su još uvijek populacijski relativno jaka. Naselja su raspoređena relativno jednoliko bez ekstremnih vrijednosti. Kao eventualno odstupanje moglo bi se izdvojiti naselje Jerovec koje na 3,6 km^2 ima najveći broj stanovnika (827) te Bedenec i Prigorec, dva površinom najveća naselja nakon grada Ivanca, koja također imaju veliki broj stanovnika.

Sl. 8. Naselja Grada Ivanca prema površini i broju stanovnika 2011. godine (bez grada Ivanca)

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Sl. 9. Naselja Grada Ivanca prema gustoći naseljenosti 2011. godine (bez grada Ivanca)

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

5. KRETANJE STANOVNIŠTVA

Broj stanovnika nekog prostora u određenom se razdoblju mijenja pod utjecajem različitih čimbenika poput nataliteta, mortaliteta, migracijskih kretanja (Nejašmić, 2005) i te će sastavnice biti analizirane za područje Grada Ivanca kroz sljedeća poglavlja.

5.1. Ukupno (opće) kretanje

Ukupno (opće) kretanje stanovništva rezultat je prirodnog kretanja i konačne migracije, a utvrđuje se na temelju popisa stanovništva (Nejašmić, 2005). Ukupno kretanje stanovništva Grada Ivanca može se pratiti od prvog suvremenog popisa stanovništva 1857. godine do posljednjeg popisa 2011. godine (tab. 3, tab. 4, tab. 5, sl. 10, sl. 11, sl. 12). Pokazatelji ukupnog kretanja u ovom su slučaju bazni indeks, lančani indeks i stopa godišnje promjene kao relativni te međupopisna promjena i prosječna godišnja promjena kao apsolutni pokazatelji.

Opće kretanje broja stanovnika Grada Ivanca bilježi konstantan porast do 1953. godine. Broj stanovnika porastao je s otprilike 6000 na gotovo 14 000 (129 %). Prvi pad zabilježen je u poslijeratnom međupopisnom razdoblju 1953. – 1961., nakon čega opet raste do svog maksimuma od 14 630 stanovnika 1991. godine. Na posljednja dva popisa broj stanovnika pada i za očekivati je da će se takav trend nastaviti i na sljedećem popisu. U ostalim naseljima (bez grada Ivanca), nakon 1953. godina više nikada nije zabilježen porast broja stanovnika što govori o utjecaju grada Ivanca na cjelokupnu demografsku sliku Grada. Sam grad Ivanec pak porast broja stanovnika bilježi sve do 2001. godine i tek je u posljednjem međupopisnom razdoblju zabilježen pad od gotovo 200 stanovnika (7 %). Cijelo razdoblje porasta broja stanovnika bilježile su se konstantno pozitivne stope prirodnog prirasta koje su mogle „zamaskirati“ emigraciju, a kada one postaju nestabilne i negativne 1990-ih godina, događa se i ukupna depopulacija Grada Ivanca.

Kao dio Hrvatskog zagorja, prostor Grada Ivanca oduvijek je bio tradicionalno agrarni kraj s visokim udjelom poljoprivrednog stanovništva (Feletar, 1997). Iako izdvojenih primjera depopulacije ima već početkom 20. stoljeća (Knapić, Pece, Škriljevec, Vuglovec), ona najveće razmjere poprima nakon 1950-ih godina u uvjetima deagrarizacije, deruralizacije i urbanizacije. Navedeni su procesi snažno izmijenili prostornu sliku

naseljenosti. Sredinom stoljeća u ivanečkom kraju bilo je više od 80 % poljoprivrednog stanovništva. Agrarna je prenaseljenost bila problem, a prva industrijska djelatnost u kojoj je stanovništvo Grada Ivanca i ranije tražilo zaposlenje bilo je ugljenarstvo (Feletar, 1997; Spevec, 2011). Ugljenarstvo je, dakle, bila okosnica industrijalizacije ovog prostora i prostorne pokretljivosti stanovništva u vidu dnevnih migracija jer su radnici bili primorani putovati iz okolnih sela do lokacije rudnika (Dugački, 1940), a koliko je ugljenarstvo bilo važno govori i podatak da je 1969. godine u rudnicima radilo oko 1700 ljudi (Miljan, 2016). U poslijeratnom razdoblju ugljenokopi se počinju zatvarati te se događa supstitucija industrije, odnosno u prostore bivših ugljenokopa smještaju se nove industrije poput tekstilne, drvne, kožne i drugih. Razvoj industrije odvijao se u jačim lokalnim centrima (Ivanec), uz prometnice i željezničke pruge, a gustoća jeftine radne snage je bila velika što je bio jedan od glavnih preduvjeta za mogućnost industrijalizacije (Njegač, 1989). Upravo je sredinom stoljeća većina naselja imala maksimume naseljenosti (sl. 13) da bi nakon toga u ostalim naseljima Grada Ivanca broj stanovnika padao (od 1953. do 1971. za 7 %). Problem je bio što procesi deagrarizacije i industrijalizacije nisu tekli istom brzinom. Deagrarizacija je bila puno brža pa je stanovništvo moralo tražiti izvor prihoda van mjesta stanovanja (u Zagrebu i Varaždinu) i van lokalnog industrijskog centra (Ivanca) (Feletar i Stiperski, 1992) što je rezultiralo, prvo prirodnim padom, a zatim i padom ukupnog broja stanovnika. Koliko su navedeni procesi bili jaki pokazuje i podatak da je u međupopisnom razdoblju 1953. – 1961. godine ukupni broj stanovnika grada Ivanca prvi puta imao negativan predznak (manjak od 87 stanovnika), no nakon toga je od 1961. do 2001. populacijski ojačao za 57 % kao centralno naselje ovog prostora.

Od 1991. ukupni broj stanovnika Grada Ivanca pada sukladno padu na razini Republike Hrvatske. Rezultat je to svih prethodno analiziranih društveno-gospodarskih zbivanja koji su oslabili demografsku osnovu za daljnji rast populacije. Stalna emigracija, smanjenje nataliteta, sve nepovoljnija dobna struktura te neizravni ratni gubici doveli su do pada ukupnog broja stanovnika koji se nastavlja i kroz sljedeće međupopisno razdoblje, a pretpostavka je da će se nastaviti i u budućnosti.

Tab. 3. Ukupno kretanje broja stanovnika Grada Ivanca 1857. – 2011. godine

Godina	Broj stanovnika	Bazni indeks	Lančani indeks	Međupopisna promjena	Prosječna godišnja promjena	Stopa godišnje promjene
	P	I_b	I_l	D	R	r
1857.	6086	100,0	-	-	-	-
1869.	6864	112,8	112,8	778	64,8	1,00
1880.	7455	122,5	108,6	591	53,7	0,75
1890.	8925	146,6	119,7	1.470	147	1,79
1900.	9816	161,3	110,0	891	89,1	0,95
1910.	11 241	184,7	114,5	1.425	142,5	1,35
1921.	11 591	190,5	103,1	350	31,8	0,28
1931.	12 570	206,5	108,4	979	97,9	0,81
1948.	13 685	224,9	108,9	1.115	111,5	0,85
1953.	13 928	229,7	102,2	243	24,3	0,18
1961.	13 143	216,0	94,0	-785	-78,5	-0,58
1971.	13 232	217,4	100,7	89	8,9	0,07
1981.	13 967	229,5	105,6	735	73,5	0,54
1991.	14 630	240,4	104,7	663	66,3	0,46
2001.	14 434	237,2	98,7	-196	-19,6	-0,13
2011.	13 758	226,1	95,3	-676	-67,6	-0,48

Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Tab. 4. Ukupno kretanje broja stanovnika grada Ivanca 1857. – 2011. godine

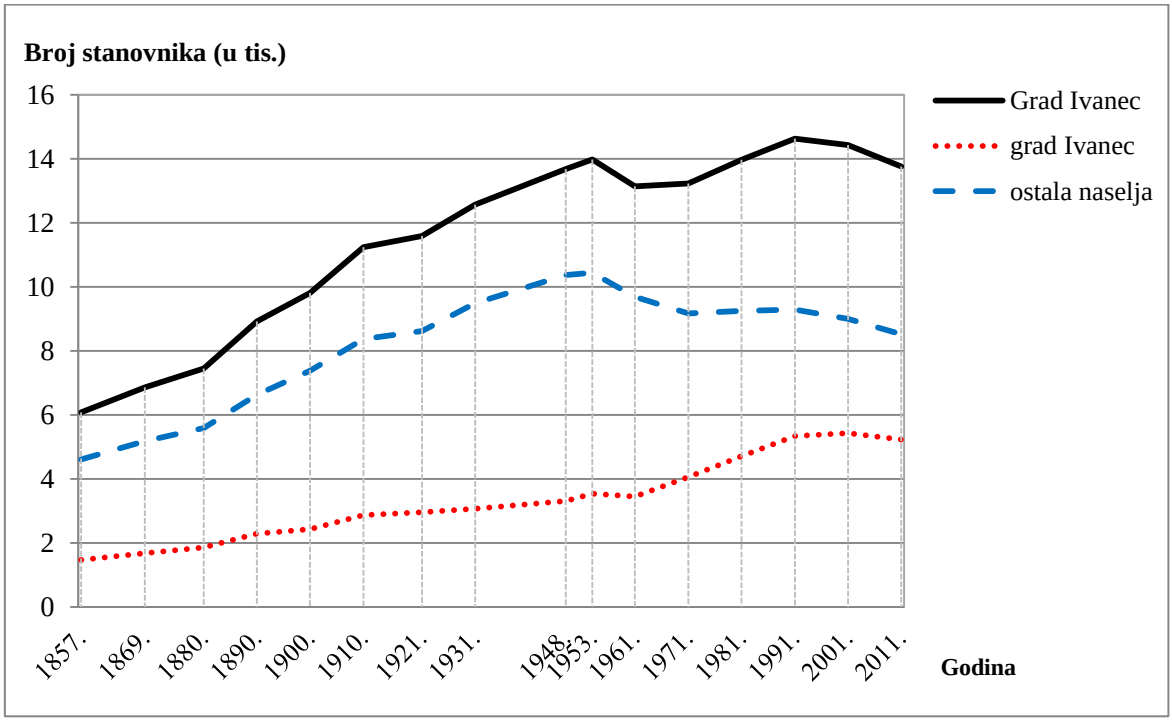
Godina	Broj stanovnika	Bazni indeks	Lančani indeks	Međupopisna promjena	Prosječna godišnja promjena	Stopa godišnje promjene
	P	I_b	I_l	D	R	r
1857.	1476	100,0	-	-	-	-
1869.	1684	114,1	114,1	208	17,3	1,10
1880.	1865	126,4	110,7	181	16,5	0,93
1890.	2289	155,1	122,7	424	42,4	2,04
1900.	2432	164,8	106,2	143	14,3	0,61
1910.	2874	194,7	118,2	442	44,2	1,67
1921.	2965	200,9	103,2	91	8,3	0,28
1931.	3074	208,3	103,7	109	10,9	0,36
1948.	3312	224,4	107,7	238	23,8	0,75
1953.	3543	240,0	107,0	231	23,1	0,67
1961.	3456	234,1	97,5	-87	-8,7	-0,25
1971.	4064	275,3	117,6	608	60,8	1,62
1981.	4718	319,6	116,1	654	65,4	1,49
1991.	5342	361,9	113,2	624	62,4	1,24
2001.	5434	368,2	101,7	92	9,2	0,17
2011.	5234	354,6	96,3	-200	-20	-0,37

Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Tab. 5. Ukupno kretanje broja stanovnika ostalih naselja Grada Ivanca 1857. – 2011. godine

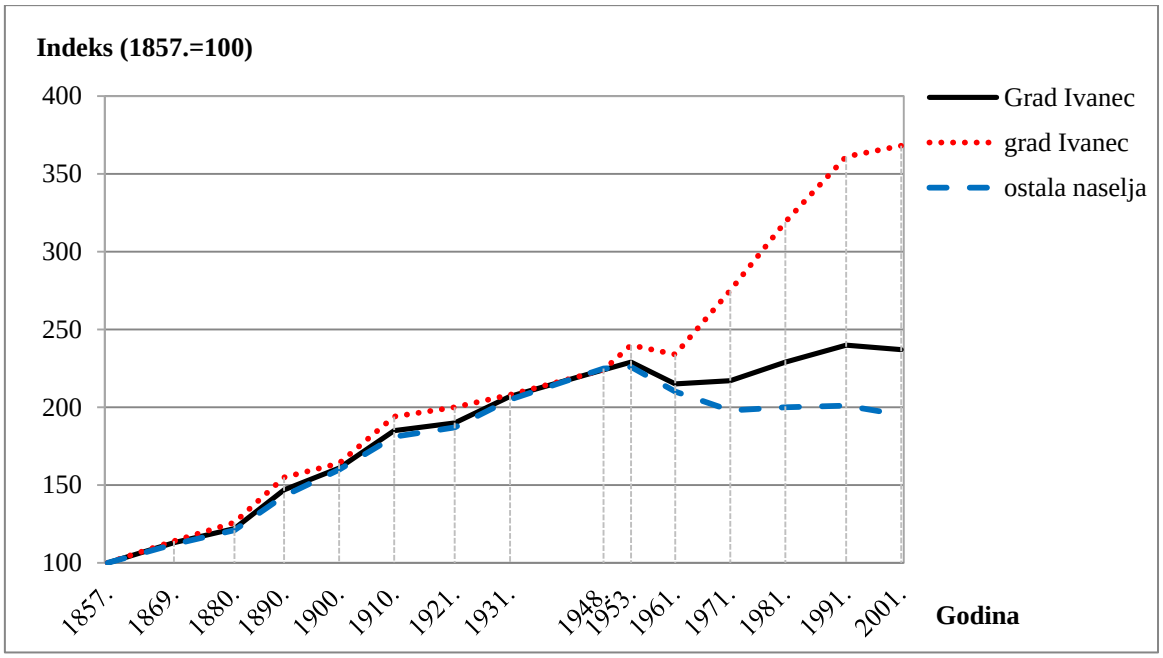
Godina	Broj stanovnika	Bazni indeks	Lančani indeks	Međupopisna promjena	Prosječna godišnja promjena	Stopa godišnje promjene
	P	I_b	I_l	D	R	r
1857.	4610	100,0	-	-	-	-
1869.	5180	112,4	112,4	570	47,5	0,97
1880.	5590	121,3	107,9	410	37,3	0,69
1890.	6636	143,9	118,7	1.046	104,6	1,71
1900.	7384	160,2	111,3	748	74,8	1,07
1910.	8367	181,5	113,3	983	98,3	1,25
1921.	8626	187,1	103,1	259	23,5	0,28
1931.	9496	206,0	110,1	870	87	0,96
1948.	10 373	225,0	109,2	877	87,7	0,88
1953.	10 439	226,4	100,6	66	6,6	0,06
1961.	9687	210,1	92,8	-752	-75,2	-0,75
1971.	9168	198,9	94,6	-519	-51,9	-0,55
1981.	9249	200,6	100,9	81	8,1	0,09
1991.	9288	201,5	100,4	39	3,9	0,04
2001.	9000	195,2	96,9	-288	-28,8	-0,31
2011.	8524	184,9	94,7	-476	-47,6	-0,54

Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

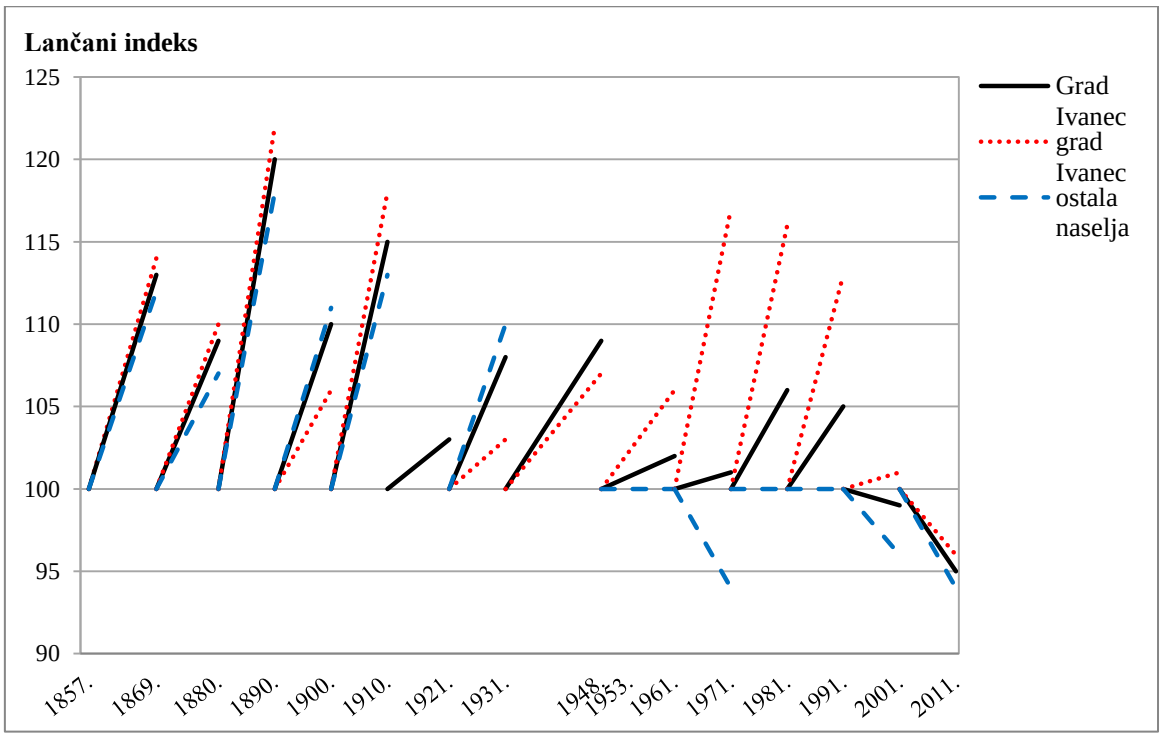
Sl. 10. Ukupno (opće) kretanje stanovništva Grada Ivanca 1857. – 2011. godine

Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Sl. 11. Kretanje broja stanovnika (indeks na stalnoj bazi) Grada Ivanca 1857. – 2011. godine

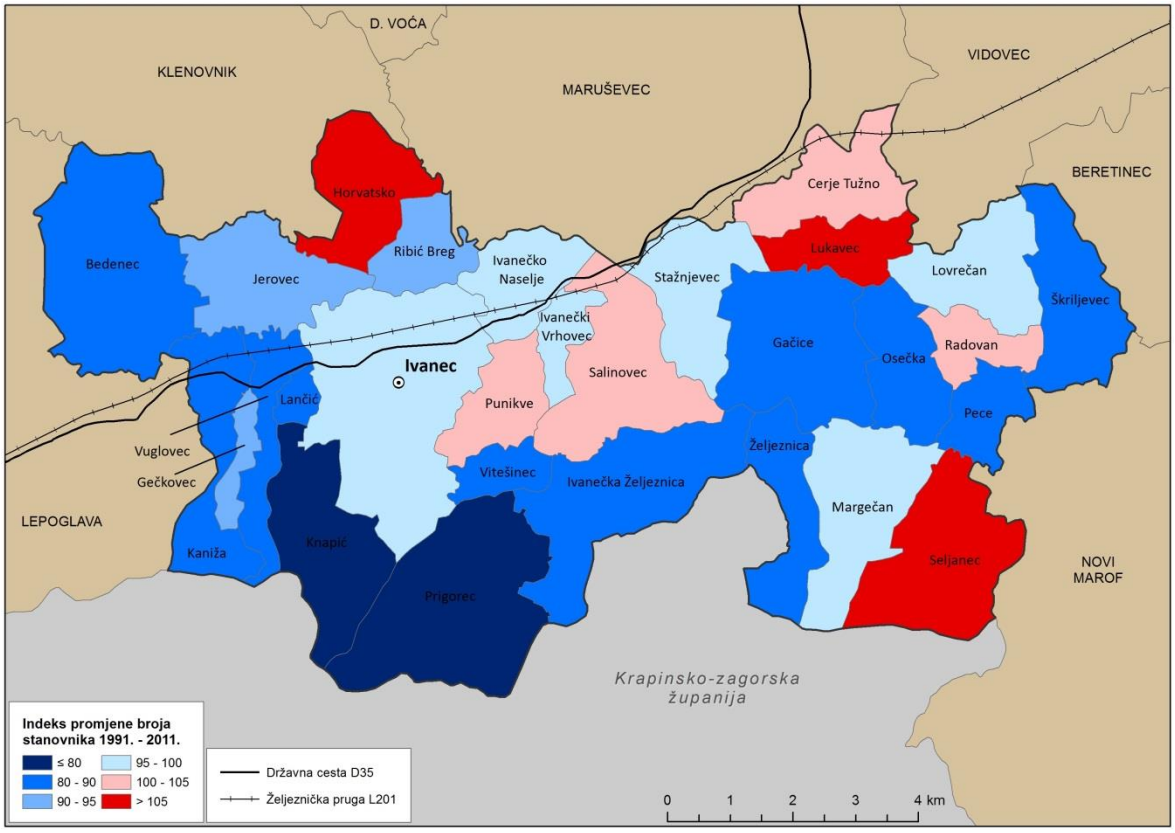
Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Sl. 12. Kretanje broja stanovnika (lančani indeks) Grada Ivanca 1857. – 2011. godine

Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

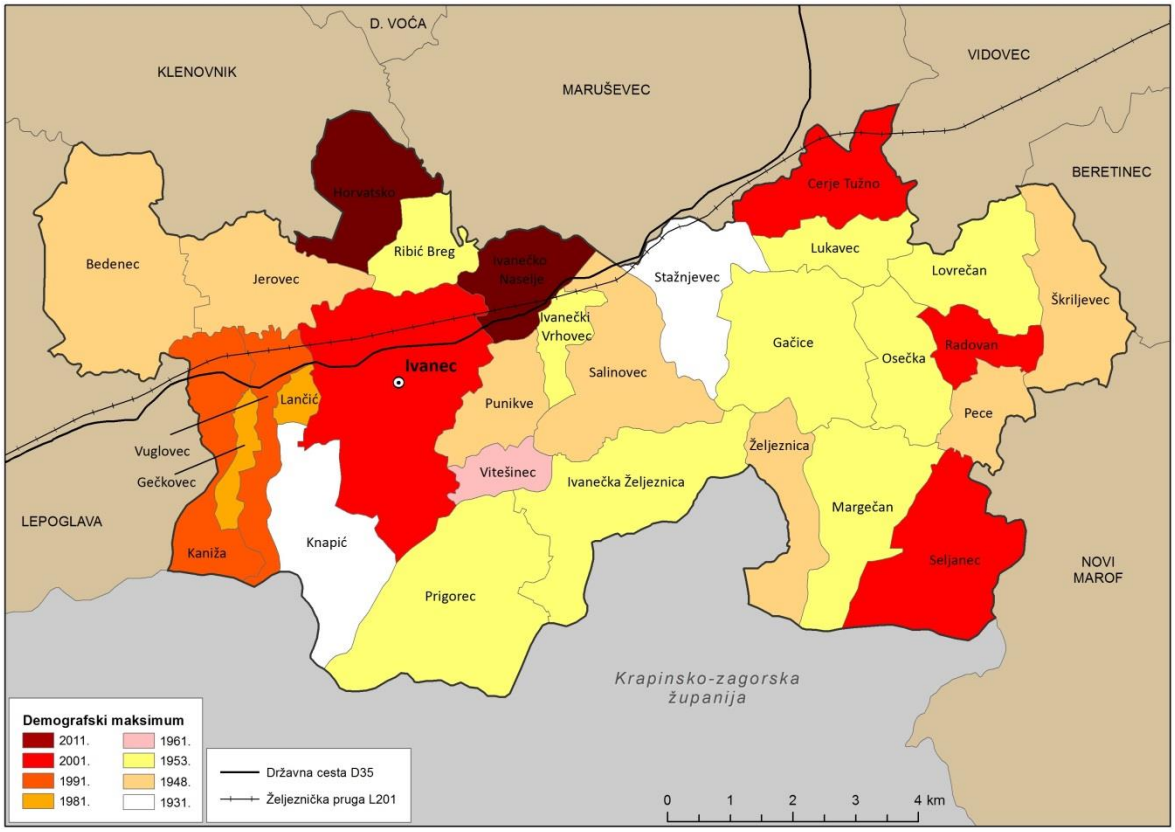
Promatrajući razdoblje od 1991. do 2011. godine vidljivo je da je proces depopulacije zahvatio većinu naselja (75 posto naselja) uključujući i grad Ivanec (sl. 13). Samo sedam naselja bilježi pozitivan indeks promjene ukupnog broja stanovnika: Punikve (101,6), Salinovec (102,4), Radovan (102,5), Cerje Tužno (104), Seljanec (105,2), Lukavec (108,5) i Horvatsko (111,6). Horvatsko je naselje s najvećom promjenom broja stanovnika, a naselje je to koje je nastalo tek 1991. godine izdvajanjem iz naselja Dubravec (Općina Klenovnik). Nalazi se uz glavnu prometnicu koja povezuje Ivanec i Klenovnik, a uslijed razvoja tercijarnih djelatnosti (Hotel „Orion“), privlačno je za naseljavanje. Naselja s indeksom promjene manjim od 80, Knapić (65,3) i Prigorec (79,2), smještena su na nepogodnom planinskom terenu Ivanščice te će ista često biti primjer negativnih demografskih trendova.

Sl. 13. Indeks ukupne promjene broja stanovnika Grada Ivanca po naseljima 1991. – 2011. godine

Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Kao što je već spomenuto, većina naselja svoj je demografski maksimum dosegla sredinom 20. stoljeća (sl. 14). Na popisima 1948. i 1953. godine čak 16 naselja bilježi maksimalan broj stanovnika (sedam naselja 1948., a devet naselja 1953. godine). U posljednja dva desetljeća ističe se 2001. godina s četiri naselja među kojima je grad Ivanec. Dva naselja koja su demografski maksimum imala 2011. godine su Horvatsko i Ivanečko Naselje. Horvatsko je mlado naselje, a Ivanečko se Naselje transformiralo iz tranzitnog mjesta kojim prolazi državna cesta prema Varaždinu u, prije svega, industrijsko i čvorište poslovnih funkcija, a sada se razvija i funkcija stanovanja. U skorijoj se budućnosti očekuje srastanje grada Ivanca i Ivanečkog Naselja u jednu morfološku cjelinu.

Sl. 14. Godina demografskog maksimuma pojedinih naselja Grada Ivanca

Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2003.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

5.2. Prirodno kretanje

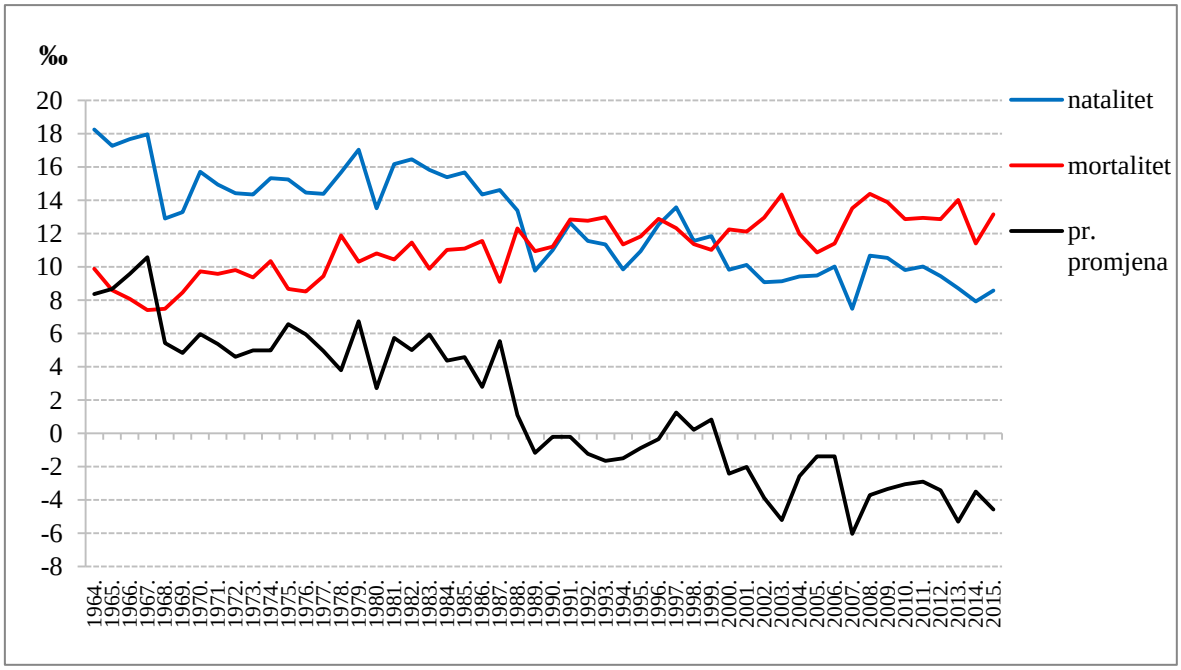
Sastavnice prirodnog kretanja temeljna su odrednica ukupnog (općeg) kretanja stanovništva, a to su rodnost (natalitet) i smrtnost (mortalitet) iz kojih dobivamo prirodnu promjenu koja može biti pozitivna (prirodni rast), negativna (prirodni pad, prirodna depopulacija) ili nulta (stagnacija, zastoj stanovništva). Osnovne sastavnice prirodnog kretanja oblikuju društveno-gospodarski, kulturni, psihološki i drugi čimbenici, a shvaćanje istih važno je za cjelokupno razumijevanje demogeografskih tema (Wertheimer-Baletić, 1999; Nejašmić, 2005).

Prirodno kretanje stanovništva Grada Ivanca od 1964. do 2015. godine jasno pokazuje promjenu predznaka prirodne promjene (sl. 15). Najveći je broj živorođenih zabilježen 1979. godine (238), a najmanji 2007. godine (103), dok je maksimalan broj umrlih bio 2003. godine (207), a minimalan 1975. godine (115). Broj rođenih do 1988. godine konstantno je veći od broja umrlih, da bi se 1989. godine prvi puta zabilježila negativna prirodna promjena od -23 stanovnika. Nestabilne stope rodnosti i smrtnosti i izmjene prirodnog pada i rasta izmjenjuju se sve do 1999. godine, da bi od početka novog milenija do 2011. godine prirodni pad bio konstantan s maksimumom 2003. godine kada je zabilježeno 75 više umrlih od rođenih.

Smanjenje stopa prirodne promjene 1960-ih godina dogodio se u uvjetima iseljavanja mladog radno-sposobnog stanovništva koje nije bilo u mogućnosti pronalaska zaposlenja pa je stoga emigriralo te je tako ostala slaba demografska osnova za daljnju reprodukciju, odnosno gospodarski razvoj nije bio u skladu s demografskim (Spevec, 2011). Uz to, u fertilnu dob ušli su okrnjeni naraštaji rođeni tijekom Drugog svjetskog rata. U tom razdoblju stopa prirodne promjene kreće se oko 5 promila uz oscilacije pojedinih godina te je to početak kasne etape demografske tranzicije. Od sredine 1980-ih godina stopa prirodnog prirasta još je uvijek pozitivna zahvaljujući visokim stopama rodnosti koje su, iako se lagano smanjuju, a stope smrtnosti rastu, još uvijek dovoljne za pozitivno prirodno i ukupno kretanje te kompenzaciju emigracije (Feletar, 2007). Nakon što je prvi puta zabilježen prirodni pad, stope prirodne promjene kroz devedesete se godine zadržavaju na niskoj razini prirodne depopulacije uz značajniji pad u poratnim godinama. Posljednje pozitivne stope prirodne promjene bile su 1997. (1,2 promila), 1998. (0,2 promila) i 1999. (0,8 promila) godine. Prema navedenim brojkama Grad Ivanec je u

posttranzicijskoj etapi demografskog razvoja čije su karakteristike opadajuća reprodukcija, ukupna depopulacija i starenje stanovništva (Wertheimer-Baletić, 2004).

Smanjenje rodnosti krajem 1980-ih usko je povezano s društveno-gospodarskim razvojem u uvjetima industrijalizacije i urbanizacije. Žene su počele napuštati poljoprivredne djelatnosti. One postaju obrazovanije te se zapošljavaju izvan sela u nepoljoprivrednim djelatnostima čime raste udio aktivnog stanovništva i jačaju tercijarne djelatnosti. Stanovništvo se prilagođava gradskom načinu života (niske stope rodnosti), odnosno društvo se modernizira. Ruralni egzodus je oslabio demografsku osnovu i selo više nije „inkubator naseljenosti“ (Wertheimer-Baletić, 2004; Nejašmić, Bašić i Toskić, 2008). Rast stopa smrtnosti od 1999. do 2003. godine rezultat je umiranja generacija rođenih „baby boom-om“ početkom 1920-ih godina nakon Prvog svjetskog rata rođenih kao kompenzacijski natalitet.

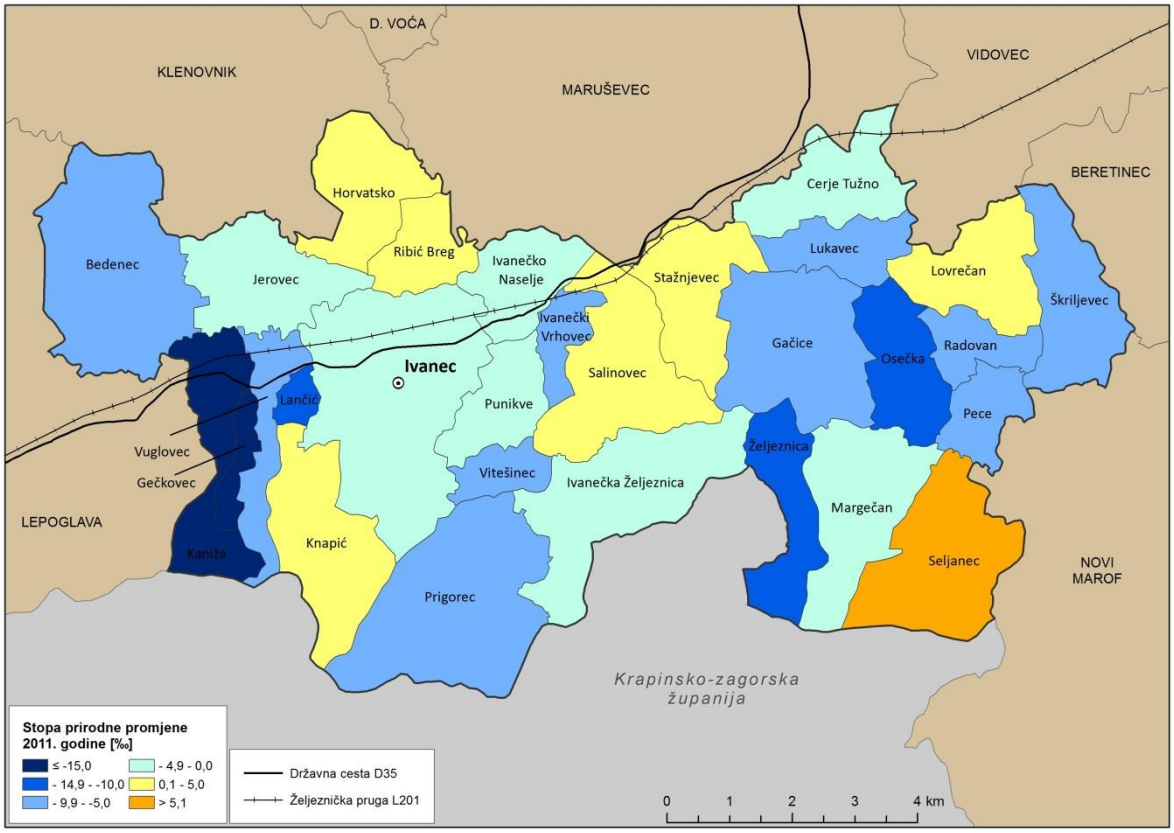

Sl. 15. Osnovne sastavnice prirodnog kretanja stanovništva Grada Ivanca 1964. – 2015. godine

Izvor: Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 1964. – 2015., podaci za pojedine godine, naseljski tablogrami, Državni zavod za statistiku, Zagreb.; Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Kada se podaci o rodnosti i smrtnosti svedu na indeks na stalnoj bazi s podacima za Republiku Hrvatsku, vidi se da su sukladni. Trend je za cijelo promatrano razdoblje isti, no oscilacije su daleko veće od godine do godine za Grad Ivanec zbog puno manje zahvaćene populacije.

Opća stopa prirodne promjene na razini naselja dobivena je kao prosjek broja rođenih i umrlih u petogodišnjem razdoblju od 2009. do 2013. godine (sl. 16). Vidljivo je da je prirodna depopulacija zahvatila 21 od 29 naselja Grada Ivanca (72 posto), jedno naselje (Ivanečko Naselje) bilježi stagnaciju, a samo sedam naselja bilježi pozitivnu prirodnu promjenu. Najnižu stopu imaju naselja Gečkovec (-17,2 promila) i Kaniža (-15,3 promila). U Gečkovcu se rodilo samo dvoje djece, a umrlo je šest puta više stanovnika, njih 12, pa je ekstremno niska vrijednost stopa prirodne promjene rezultat malih brojeva. Negativnu stopu (-2 promila) bilježi i Grad Ivanec kao centralno naselje. Naselje s izrazito visokom stopom prirodne promjene je Seljanec (17,9 promila), a rezultat je visoke rodnosti (20,6 promila) i niske smrtnosti (2,7 promila) što indicira povoljno dobnu strukturu koja omogućuje prirodni rast i povećanu reprodukciju stanovništva.

Sl. 16. Stopa prirodne promjene po naseljima Grada Ivanca 2011. godine

Izvor: Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 2009. – 2013., podaci za pojedine godine, naseljski tablogrami, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

5.3. Prostorna pokretljivost

Prostorna pokretljivost, odnosno mehaničko kretanje, uz prirodno kretanje, žarište je interesa demogeografije unutar društvene geografije. Djeluje na veličinu ukupnog stanovništva i prostorni razmještaj, na komponente prirodnog kretanja (natalitet i mortalitet) te strukturna obilježja stanovništva, odnosno na demografski, društveno-gospodarski i kulturno-antropološki sastav stanovništva pa je prema tome sve veći interes za istraživanje iste (Nejašmić 1991; Nejašmić, 2005; Nejašmić, Bašić i Toskić, 2008). Prostorna pokretljivost podrazumijeva sve vrste teritorijalne mobilnosti stanovništva u određenom vremenu i prostoru. Migracije (seljenje) su sve promjene stalnog mjesta boravka (prebivališta), trajnog ili privremenog karaktera, a cirkulacije su uglavnom kratkotrajne, učestale ili cikličke promjene bez namjere za stalnom promjenom boravišta (Nejašmić, 2005). Iako i migracije i cirkulacije mogu imati slične motive i uzroke, njihove posljedice na prostor u kojem se odvijaju vrlo su različite (Gould, 2009; Spevec, 2011). Najčešće zahvaća kontingent stanovništva u dobi od 20 do 45 godina, direktno djeluje na poremećaje u dobnoj strukturi te nerijetko stvara „viškove“ žena u spolnoj strukturi (Nejašmić, 1991). Migracije prema učestalosti mogu biti konačne, privremene, kratkotrajne, itd., a cirkulacije dnevne, tjedne, povremene ili sezonske, dok se prema teritorijalnom dometu migracije dijele na unutarnje i vanjske (Nejašmić, 2005), a za prostor Hrvatskog zagorja i Grada Ivanca, najznačajnije su unutarnje migracije selo-grad, odnosno selo-općinski centar (Njegač, 1995).

Kako Republika Hrvatska nema registar stanovništva, ne postoje egzaktni podaci o prostornoj pokretljivosti. Jedan od pokazatelja smjera migracija jest migracijski saldo gdje se uspoređuju podaci o ukupnom kretanju i prirodnoj promjeni (vitalna statistika). Rezultat ove metode jest samo podatak ima li na određenom području više doseljenih ili iseljenih, no ne i broj migranata (Nejašmić, 2005). Tablica 6. prikazuje migracijski saldo za posljednja dva međupopisna razdoblja za Grad Ivanec, grad Ivanec i ostala naselja Grada Ivanca. U oba međupopisna razdoblja, na svim razinama, trend migracijskog salda sve je negativniji. Za Grad Ivanec broj iseljenih porastao je s -312 na -1174, a za ostala naselja s -422 na -822. Jedino je grad Ivanec u razdoblju 1991. – 2001. godine zabilježio nizak, no pozitivan migracijski saldo, odnosno imigraciju, kao rezultat pozitivne međupopisne promjene broja stanovnika i prirodnog rasta.

Tab. 6. Migracijski saldo stanovništva Grada Ivanca po međupopisnim razdobljima 1991. – 2011. godine

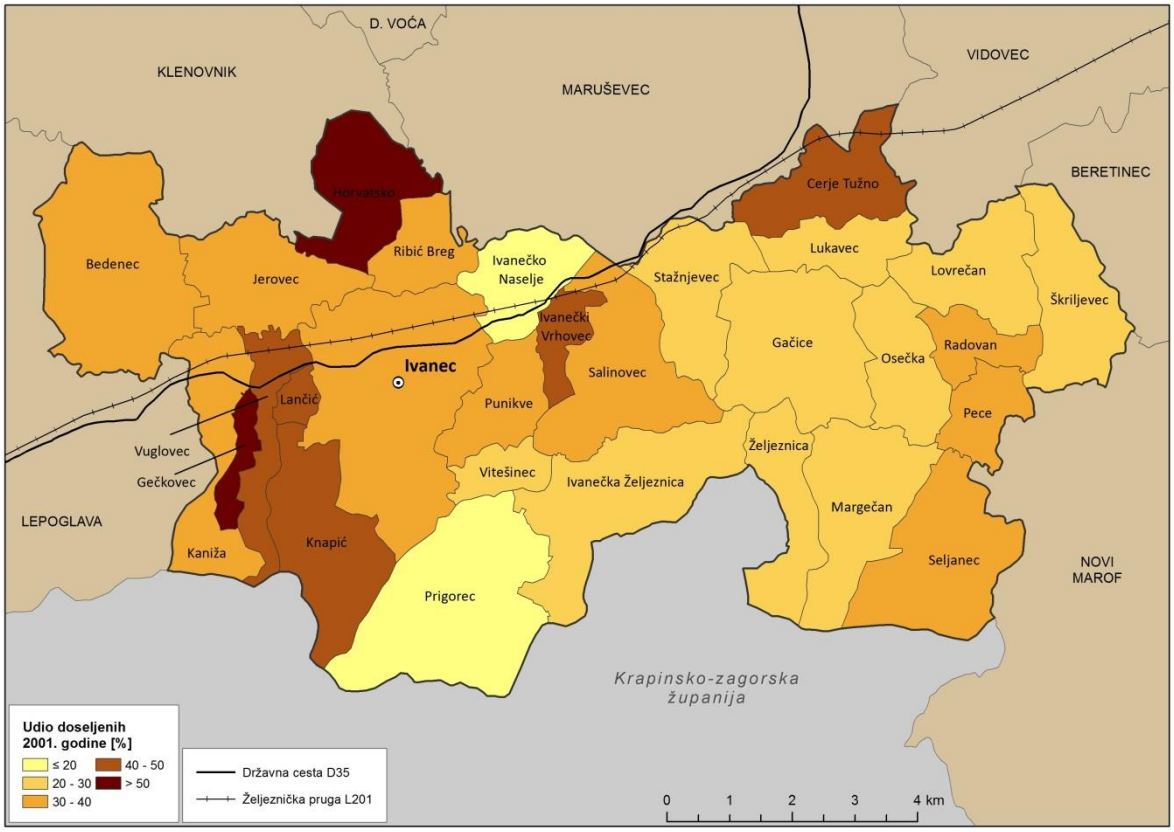
	Međupopisna promjena		**Prirodna promjena**		**Migracijski saldo**	
	1991. – 2001.	2001. – 2011.	1991. – 2001.	2001. – 2011.	1991. – 2001.	2001. – 2011.
Grad Ivanec	-196	-676	-116	-498	-312	-1174
grad Ivanec	92	-200	18	-152	110	-352
ostala naselja	-288	-476	-134	-346	-422	-822

Izvor: Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 1991. – 2011., podaci za pojedine godine, naseljski tablogrami, Državni zavod za statistiku, Zagreb.; Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

5.3.1. Migracije

Na jaku prostornu pokretljivost u Republici Hrvatskoj, a poglavito na prostoru Hrvatskog zagorja, utjecao je društveno-gospodarski razvoj kroz industrijalizaciju i urbanizaciju te smanjenje rodnosti te je dokazano da postoji pozitivna korelacija između prostorne pokretljivost i deagrarizacije (Feletar i Stiperski, 1992; Njegač, 1995; Nejašmić, Bašić i Toskić, 2008). Osim toga, iseljavnje su potpomogle naslijeđena nepovoljna naseljska i populacijska struktura (Spevec, 2011).

Udio doseljenih na područje Grada Ivanca 2001. godine iznosio je 33,6 % (4854 doseljenih stanovnika). Na razini naselja (sl. 17), kao dva najprivlačnija za doseljenike i jedina naselja koja imaju više od 50 % doseljenih, ističu se Horvatsko (61,5 %) i Gečkovec (61,3 %). U Horvatskom od 88 doseljenih, njih 57 (65 %) je iz druge općine/grada Varaždinske županije, a pretpostavlja se da su to stanovnici iz Općine Klenovnik kojoj je Horvatsko administrativno pripadalo do 1991. godine. U kategoriji od 40 do 50 % doseljenih nalaze se naselja iz okolice Ivanca (Lančić, Knapić, Vuglovec, Ivanečki Vrhovec) što sugerira proces suburbanizacije. Manje od 20 % doseljenih bilo je u Prigorcu i Ivanečkom Naselju. Prigorec je neprivlačan zbog brdovitog terena i perifernog položaja, a Ivanečko Naselje je pred 15-ak godina još uvijek bilo samo tranzitno naselje kroz koje prolazi glavna cesta prema Varaždinu, a stambena funkcija počinje se razvijati kasnije, što bi se vidjelo na podacima o doseljenima na razini naselja 2011. godine da su oni dostupni.

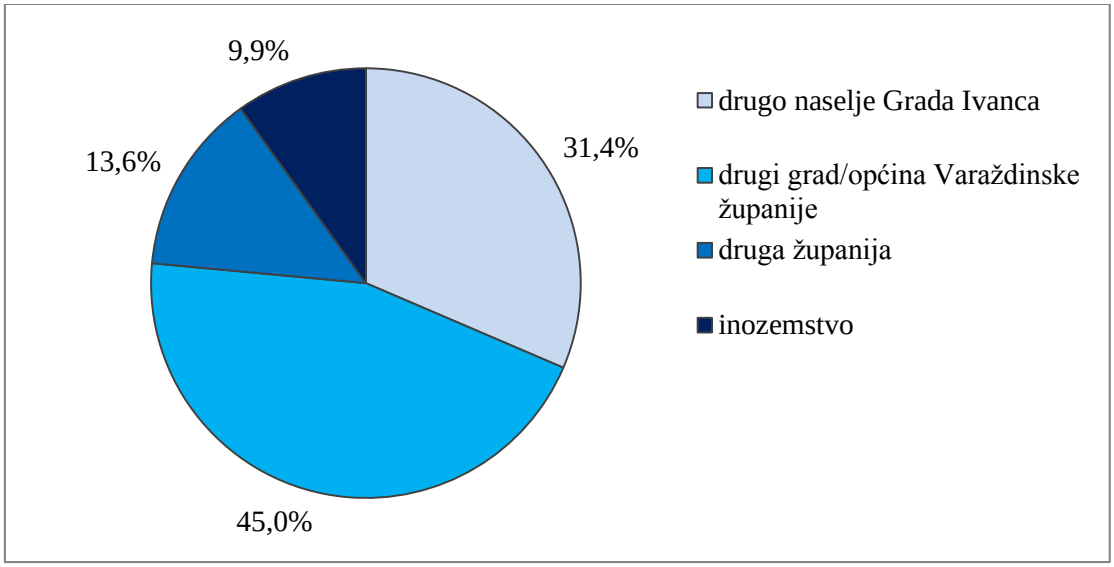
Sl. 17. Udio doseljenih u ukupnom stanovništvu po naseljima Grada Ivanca 2001. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001.: migracijska obilježja stanovništva, CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2003.

Godine 2011. na području Grada Ivanca bilo je ukupno 5426 doseljenih (39,4 posto ukupnog broja stanovnika), od čega je 90 % doseljenih iz područja Republike Hrvatske (4889 stanovnika), a 10 % iz inozemstva (537 stanovnika) (sl. 18). Najveći udio inozemnih imigranata čine Nijemci (39 %), Slovenci (19 %) te stanovnici Bosne i Hercegovine (12 %). Za velik udio Nijemaca zaslužan je dio ljudi koji najčešće migrira na rad u Njemačku, a po povratku sa sobom dovede novostečenu obitelj. Od migracija s područja Republike Hrvatske dominiraju doseljeni iz Varaždinske županije (45%) te iz drugog naselja Grada Ivanca (31,4 %). Uglavnom su to migracije radi udaje ili ženidbe te zbog promjene mjesta rada.

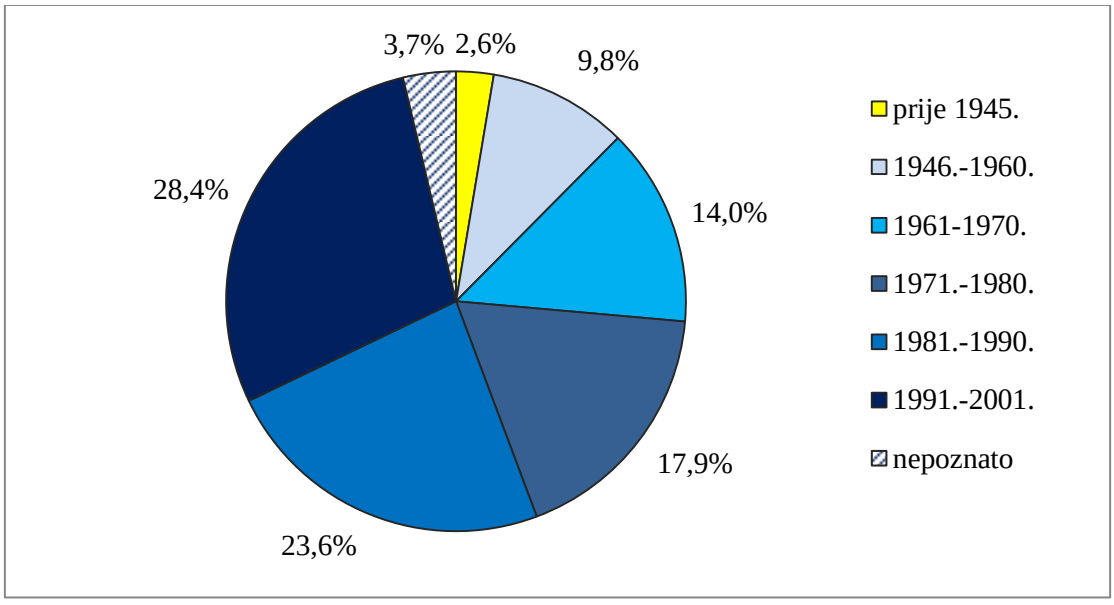
Prema vremenu dolaska (sl. 19), najmanje doseljenih je bilo do 1945. godine (1,4 %), odnosno prije kraja Drugog svjetskog rata, kada je ovaj kraj bio agrarno prenaseljen i nije bio spreman primati stanovništvo, već je stanovništva samo emigriralo. Najveći udio doseljenih bio je u posljednjih 30 godina, gdje se ističe razdoblje od 1991. do 2001. godine s 27,3 %. Razlog tome su migracije iz Domovinskim ratom zahvaćenih područja u sigurna

područja gdje ratnih zbivanja nije bilo. Osim toga, to je razdoblje jačanja grada Ivanca kao općinskog središta koji postaje sve privlačniji doseljenicima što potvrđuje da je od ukupno 4825 doseljene osobe čak 2011 ljudi (41,7 %) doselilo u grad Ivanec.

Sl. 18. Doseljeni na područje Grada Ivanca prema mjestu prethodnog boravka 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine: stanovništvo prema migracijskim obilježjima i spolu po gradovima/općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Sl. 19. Udio doseljenih na područje Grada Ivanca prema vremenu doseljenja 2001. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001.: migracijska obilježja stanovništva, CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2003.

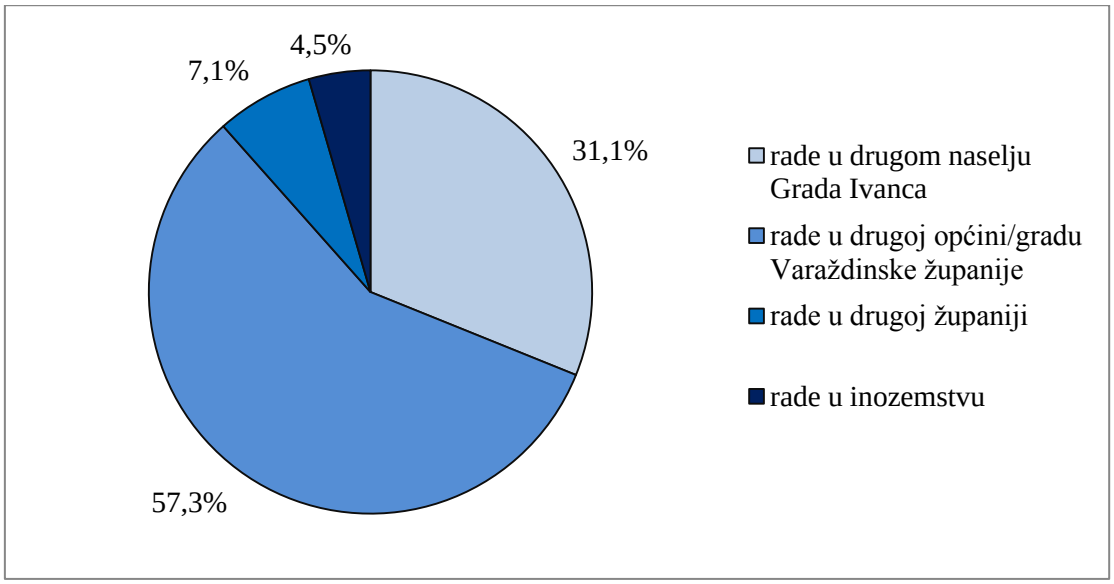
5.3.2. Cirkulacije

Cirkulacija je najvažniji oblik suvremenog kretanja stanovništva i u novije vrijeme doseže sve veće udaljenosti u jednom smjeru. Iako redovita dnevna ili tjedna cirkulacija nema izravnih demografskih učinaka, ima jako posredno djelovanje na (bio)reprodukcijsko ponašanje, bitna je značajka suvremenog način života te je pokazatelj funkcije rada (Nejašmić, 2005). Odnos autohtonog (stanovništva koje od rođenja živi u istom mjestu) i doseljenog stanovništva po naseljima najbolji je pokazatelj unutarnjih migracija (Njegač, 1995), a dalje će u tekstu biti objašnjeno.

Godine 2011. u naseljima Grada Ivanca, cirkuliralo je 4584 stanovnika, od čega je 3421 osoba zaposlena (74,6 %), 1017 je učenika (22,2 %) i 146 studenata (3,2 %). Šest je osnovnih škola na području Grada Ivanca u koje djeca dnevno putuju. Studenti uglavnom studiraju u Zagrebu ili dalje, gdje su stalno naseljeni pa ne sudjeluju u cirkulacijama, a oni koji sudjeluju, studij pohađaju u Varaždinu ili Čakovcu. Od 3421 aktivne osobe koja dnevno cirkulira na rad, najveći udio od gotovo 60 % (2044) radi u drugoj općini Varaždinske županije (sl. 20). Najčešće je to Grad Varaždin kao veliki centar rada ovog dijela Hrvatske što potvrđuje podatak da je 2001. godine 75 % zaposlenih osoba u Varaždinu došlo iz naselja Varaždinske županije (Spevec, 2011). 31,4 % radno aktivnog stanovništva (1109) koji rade u drugom naselju Grada Ivanca uglavnom se odnosi na stanovništvo okolnih ruralnih naselja koje je zaposleno u gradu Ivancu kao industrijskom središtu mikroregije.

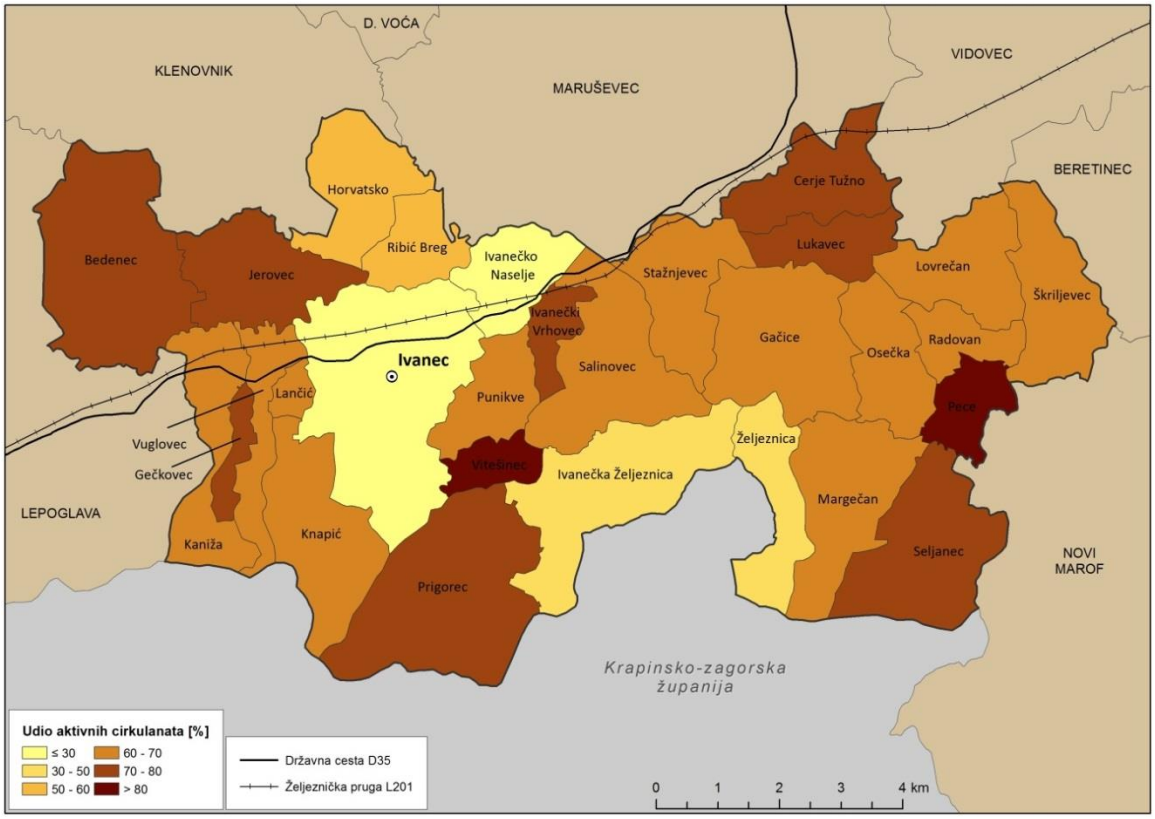
Godine 2001. udjeli aktivnog stanovništva koje cirkulira i obavlja zanimanje bili su slični 2011. godini na razini Grada. 38,8 % dnevno je na rad cirkuliralo u drugo naselje Grada Ivanca, 56,2 % u drugi grad ili općinu u Varaždinskoj županiji, a 4,5 % u drugu županiju. Kada se gleda udio aktivnih cirkulanata u ukupnom broju zaposlenih po naseljima 2001. godine (sl. 21), vidi se transformacija agrarnog stanovništva u neagrarno. Samo dva naselja odskaču niskim udjelima cirkulanata, Ivanec (21,1 %) i Ivanečko Naselje (22,2 %). To su naselja u koja ljudi dnevno cirkuliraju gdje je smještena većina industrijskih i drugih poslovnih jedinica pa domicilno stanovništvo s tog područja nema potrebe za dnevnim odlaskom na rad van granica naselja. S udaljavanjem od središnjeg naselja, rastu udjeli cirkulanta te su na rubovima Grada najviši. Najviše je naselja (13) s udjelom između 60 i 70 % cirkulanta, a dva naselja koja imaju izrazito visoke udjele su Pece (85,7 %) i Vitešinec (86,5 %). Oba su površinom mala s malim brojem aktivnog

stanovništva, a kako nemaju razvijene gotovo nikakve djelatnosti, cirkulacija je nužnost. Za dnevnu je cirkulaciju važna dobra prometna infrastruktura te unutaržupanijska i međužupanijska mreža javnog prijevoza koja se na ovom prostoru odvija pomoću željeznice Golubovec – Ivanec – Varaždin (L201) te redovitim autobusnim linijama.

Sl. 20. Udio aktivnog stanovništva Grada Ivanca koje obavlja zanimanje i dnevno cirkulira na rad, prema mjestu rada 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: dnevni i tjedni migranti, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Sl. 21. Udio zaposlenih cirkulanata u ukupnom broju zaposlenih po naseljima Grada Ivanca 2001. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001.: dnevni i tjedni migranti po naseljima, CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2003.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001.: stanovništvo prema aktivnosti i spolu po naseljima, CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2003.

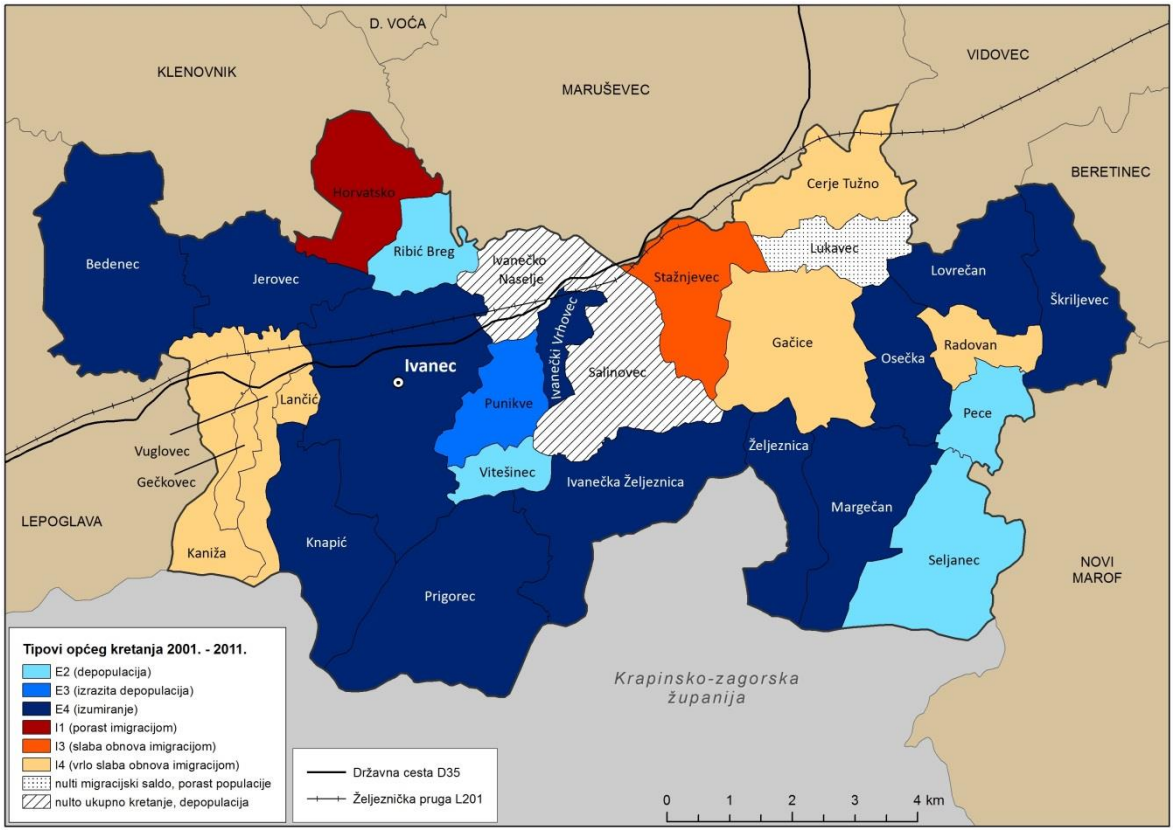
5.4. Tipovi općeg kretanja stanovništva

Nakon što je analizirano prirodno i prostorno kretanje stanovništva, kroz tipove općeg kretanja ti će procesi biti povezani i sistematizirani. Tipovi općeg kretanja stanovništva pokazuju utjecaj prirodne promjene i migracijske bilance u nekom razdoblju, za Grad Ivanec u ovom slučaju 2001. – 2011. godine. Prostor može biti emigracijski (E) ili imigracijski (I) s obzirom na predznak migracijske bilance (Nejašmić, 2005), a s obzirom na vrijednost prirodne promjene i ukupnog kretanja stanovništva, određuje se kojem od četiri tipa pripada.

Od 29 naselja Grada Ivanca, samo njih devet pripada nekom od imigracijskih tipova (sl. 22, sl. 23). Horvatsko je jedino naselje koja pripada najpovoljnijem tipu I_1 (porast imigracijom), a karakteristike su mu pozitivno prirodno kretanje, pozitivno

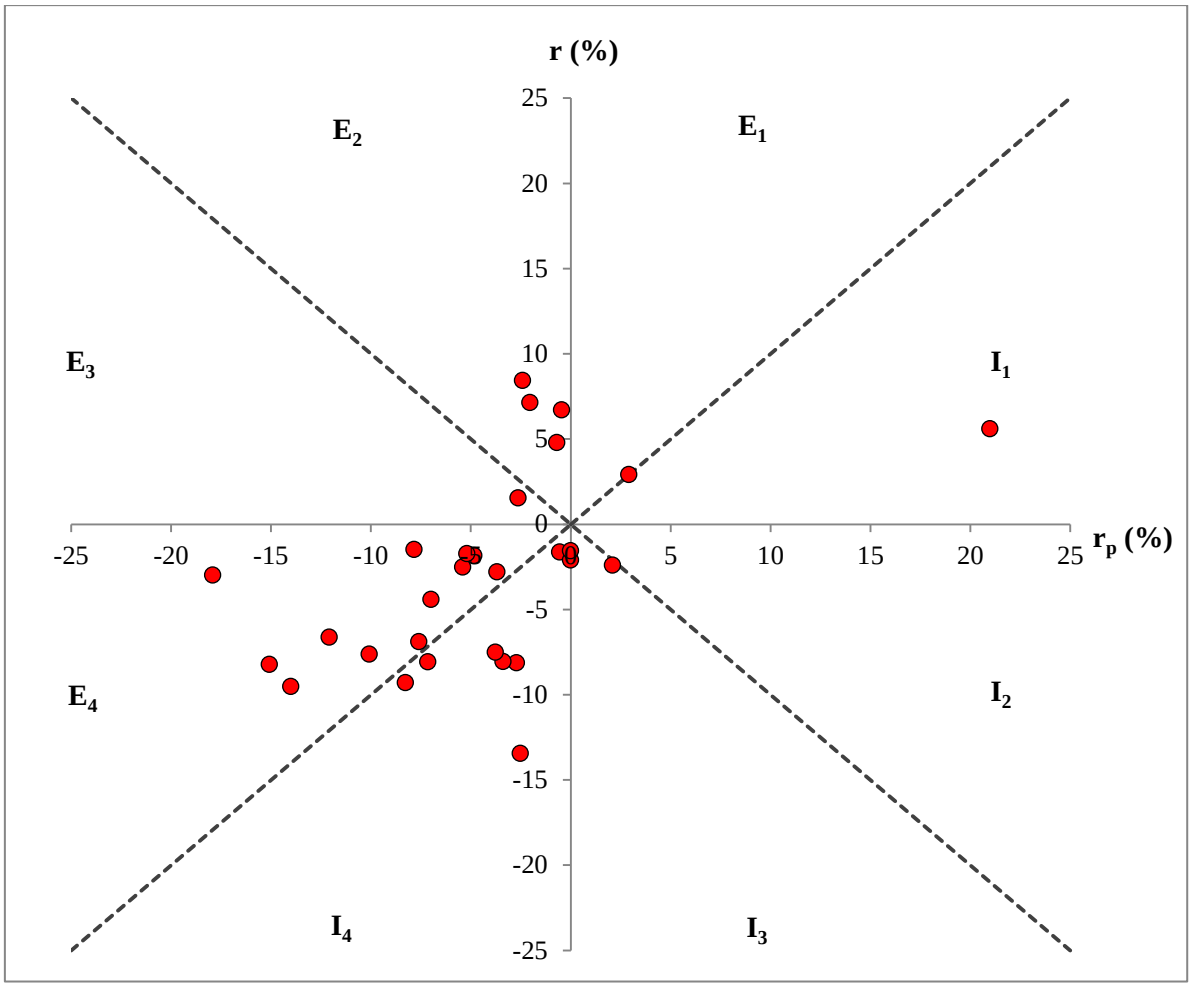
popisom utvrđeno kretanje stanovništva te stope međupopisnog povećanja veće od stopa prirodnog prirasta. Već je rečeno da je Horvatsko mlado naselje u kojemu se razvijaju tercijarne djelatnosti i prema tome je privlačno za naseljavanje. Naselja s tipom I_2 (obnova imigracijom) nema, a tipu I_3 (slaba obnova imigracijom) s negativnim prirodnim kretanjem, pozitivnom popisom utvrđenom promjenom čija je stopa manja od stope prirodne promjene (smanjenja), pripada jedino Stažnjevec. Tip s većim brojem naselja (sedam) jest I_4 (vrlo slaba obnova imigracijom) gdje su i prirodna promjena i popisom utvrđeno kretanje negativni, a stopa smanjenja utvrđena popisom manja je od stope prirodne promjene (smanjenja), no zbog pozitivne migracijske bilance imaju slabu, no kakvu-takvu obnovu imigracijom.

Sva ostala naselja, osim Ivanečkog Naselja i Salinovca čije je ukupno kretanje nulto uz depopulaciju te Lukavca koji ima nulti migracijski saldo, no porast populacije, pripadaju emigracijskim tipovima. Najblaži od ovih tipova, tip E_1, ne pojavljuje se ni u jednom naselju. Depopulacija (E_2) je zahvatila Pece, Ribić Breg, Seljanec i Vitešinec. To su naselja s pozitivnom prirodnom promjenom čija stopa je veća od stope popisom utvrđenog smanjenja populacije. Punikve jedino imaju tip E_3 (izrazitu depopulaciju) s pozitivnom prirodnom promjenom i negativnim popisom utvrđenim kretanjem, a stopa prirodne promjene je manja od stope popisom utvrđenog smanjenja. Najnepovoljniji tip E_4 (izumiranje) ima najveći broj naselja. Karakteristike su negativna prirodna promjena, popisom utvrđeno smanjenje populacije i stopa prirodnog pada manja od stope popisom utvrđenog smanjenja. Osim što čak 12 naselja (41 %) izumire, zabrinjavajuće je što u ovu kategoriju spada i sam grad Ivanec koji bi kao centralno naselje trebao biti nositelj demografskog razvoja Grada. Osim toga, naselja koja izumiru čine kontinuiran pojas od Bedenca na zapadu preko grada Ivanca i naselja uz južnu granicu Grada u području Ivanščice sve do Škriljevca na istoku. Ako izumiranje takvih malih naselja i populacija traje jednako ili duže od dva međupopisna razdoblja, za očekivati je da se područja više neće revitalizirati te se u budućnost, bez obzira na prostorne planove i strategije, očekuje njihov potpuni nestanak (Šterc i Komušanac, 2011).

Sl. 22. Tipovi općeg kretanja stanovništva po naseljima Grada Ivanca 2001. – 2011. godine

Izvor: Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 2001. – 2011., podaci za pojedine godine, naseljski tablogrami, Državni zavod za statistiku, Zagreb.; Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Sl. 23. Tipovi općeg kretanja stanovništva po naseljima Grada Ivanca 2001. – 2011. godine

Izvor: Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 2001. – 2011., podaci za pojedine godine, naseljski tablogrami, Državni zavod za statistiku, Zagreb.; Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

6. DEMOGRAFSKI (BIOLOŠKI) SASTAV STANOVNIŠTVA

Sastav stanovništva prema dobi i spolu drugim se riječima naziva demografskim ili biološkim sastavom jer je izravno uvjetovan prirodnim kretanjem i društveno-gospodarskim čimbenicima te se u njemu ogledaju buduća društvena i gospodarska kretanja. Ovi su pokazatelji izrazito važni jer se iz njih izravno analiziraju podaci o kontingentima stanovništva za biološku reprodukciju i formiranje radne snage (Wertheimer-Baletić, 1999; Nejašmić, 2005). Osim toga, oni dugoročno određuju buduće prirodno kretanje stanovništva (Podgorelec i Klempić, 2007 prema Spevec, 2011).

U tablici 7. prikazani su neki od temeljnih demografskih pokazatelja za područje Grada Ivanca i Republike Hrvatske 1991. i 2011. godine. U oba su slučaja pokazatelji za 2011. negativniji od 1991. godine te se na obje razine najveće razlike vide u dobnom sastavu stanovništva gdje se broj i udio mladih smanjio u korist starog stanovništva te se povećao koeficijent dobne ovisnosti. Indeks starosti već je 1991. godine prešao granicu demografske starosti. Kada se zasebno uspoređuju Grad Ivanec i Republika Hrvatska, Grad je u obje promatrane godine imao povoljnije sve dobne pokazatelje, a koeficijent feminiteta (opći i posebni) manji od onog na razini Republike Hrvatske. Svi navedeni podaci potvrđuju dva temeljna demografska procesa za prostor Republike Hrvatske i Grada Ivanca: proces ukupne depopulacije (smanjivanje ukupnoga broja stanovnika) i starenje stanovništva (Wertheimer-Baletić, 2004).

Tab. 7. Pokazatelji sastava stanovništva prema dobi i spolu 1991. i 2011. godine[1]

Demografski pokazatelji	Grad Ivanec		Republika Hrvatska	
	1991.	2011.	1991.	2011.
Koeficijent feminiteta (k_f)	105,7	104,0	106,3	107,4
Koeficijent feminiteta ($k_{f\ (20\text{-}39)}$)	94,1	93,1	96,9	96,6
Mlado stanovništvo (0-15) [%]	20,9	15,6	22,2	15,2
Zrelo stanovništvo (15-65) [%]	67,4	68,5	77,4	67,1
Staro stanovništvo (65+) [%]	11,4	15,9	13,3	17,7
Indeks starosti (i_s)	54,6	101,6	60,0	116,3
Koeficijent dobne ovisnosti ($k_{d,s}$)	16,9	23,2	17,2	26,4
Prosječna dob (x)	37,9	40,8	37,2	41,3

Izvor: Nejašmić, 2005; Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

6.1. Sastav stanovništva prema spolu

Sastav stanovništva prema spolu prikazuje brojčani odnos muškog i ženskog stanovništva. Kada postoji velika neravnoteža između broja muškaraca i žena, obično je to posljedica neuobičajenih događaja poput rata ili selektivnih migracija. Općenite su zakonitosti da se rađa više muške no ženske djece (diferencijalni natalitet), a u starijim je dobnim skupinama više žena jer imaju manju smrtnost (diferencijalni mortalitet). Ova dva fenomena u konačnici dovode do eventualnog uravnoteženja muškog i ženskog stanovništva. Ako postoji velika neravnoteža po spolu, to dovodi do 'poremećaja bračnog tržišta' što kasnije uzrokuje smanjenje rodnosti. Nadalje, u emigracijskim i depopulacijskim područjima kakva je većina naselja Grada Ivanca, veliki je manjak žena u najvitalnijim dobnim skupinama (20-39 godina) što izravno doprinosi daljnjoj depopulaciji (Nejašmić, 2005).

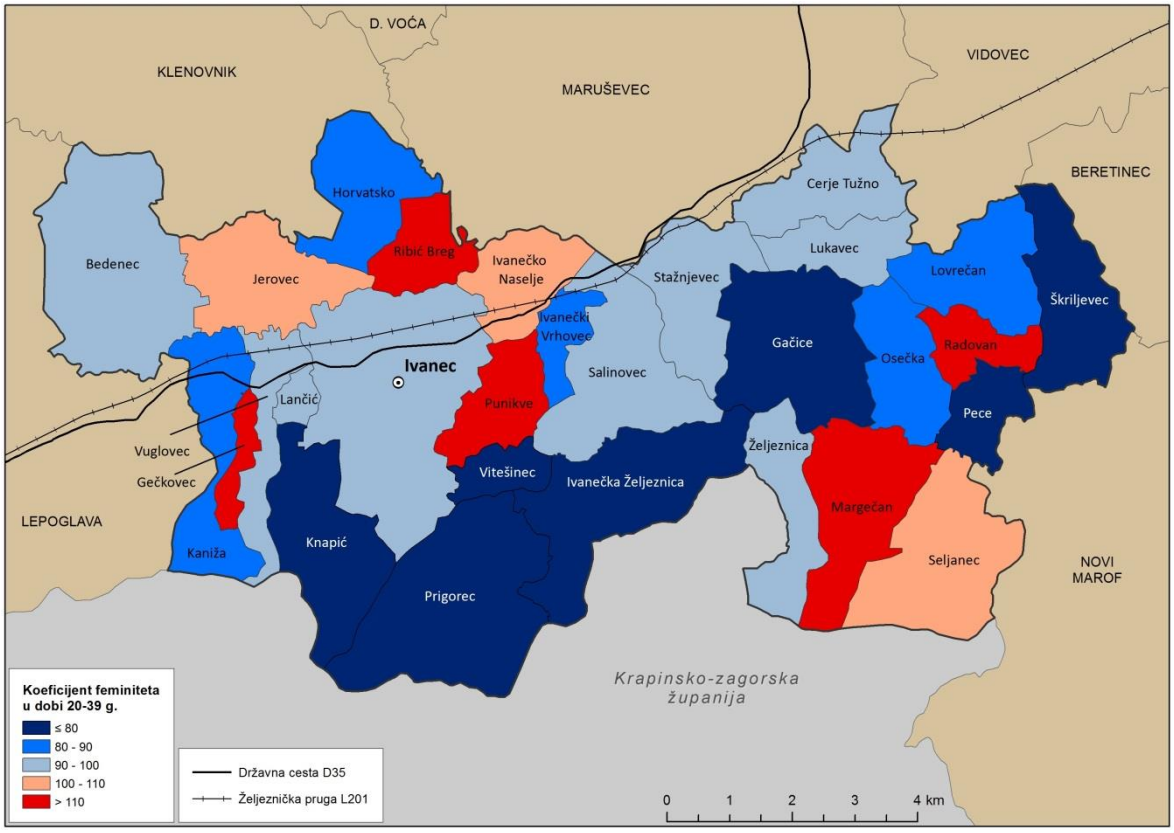
[1] k_f – opći koeficijent feminiteta (broj žena na 100 muškaraca)

$k_{f\ (20\text{-}39)}$ – koeficijent feminiteta dobnih kohorti 20-39 godina (broj žena na 100 muškaraca u dobi 20-39)

i_s – indeks starosti (broj starih (65+) na 100 mladih stanovnika (0-14)

$k_{d,\ s}$ – koeficijent dobne ovisnosti starih (broj stanovnika u umirovljeničkoj dobi (65+) na 100 stanovnika u radnoj dobi (15-64)

Deficit žena u dobnoj skupini od 20 do 39 godina vidi se na slici 24. Čak 20 naselja (68,9 %) bilježi manjak broja žena u odnosu na muškarce. Prije svega, to je još uvijek dobna skupina na koju utječe diferencijalna rodnost, odnosno viša rodnost muške djece (Nejašmić, 2008). Osim toga, naselja s manjim brojem žena posljedica su selektivnih migracija pa dolazi do „poremećaja bračnog tržišta“ i viška muškaraca. Ovakav manjak žena u odnosu na muškarce u budućnosti će se odraziti na mogućnost sklapanja brakova i razinu rodnosti, odnosno, veći udio muških djelovat će na povećanje smrtnosti (Nejašmić, 2008). Naselja s koeficijentom feminiteta manjim od 80 velikim se dijelom poklapaju s naseljima koja izumiru (E_4). Ribić Breg, Gečkovec, Radovan, Punikve i Margečan naselja su najvećim udjelom žena ($k_{f\ 20\text{-}39} > 110$). Ribić Breg se izdvaja sa najvećim specifičnim koeficijentom feminiteta od 128,6.

Sl. 24. Koeficijent feminiteta stanovništva u dobi 20-39 godina po naseljima Grada Ivanca 2011. godine

Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

6.2. Sastav stanovništva prema dobi

Dobni sastav stanovništva važno je analizirati zbog svojih socio-ekonomskih implikacija. Iz njega se vidi prošlost, a važan je za sadašnji i budući demografski i gospodarski razvoj (Nejašmić, 2005; Spevec, 2011). Sastav prema dobi direktno određuje buduće promjene u prirodnom kretanju stanovništva pa je stoga vrlo važan u istraživanjima stanovništva (Nejašmić, 2005).

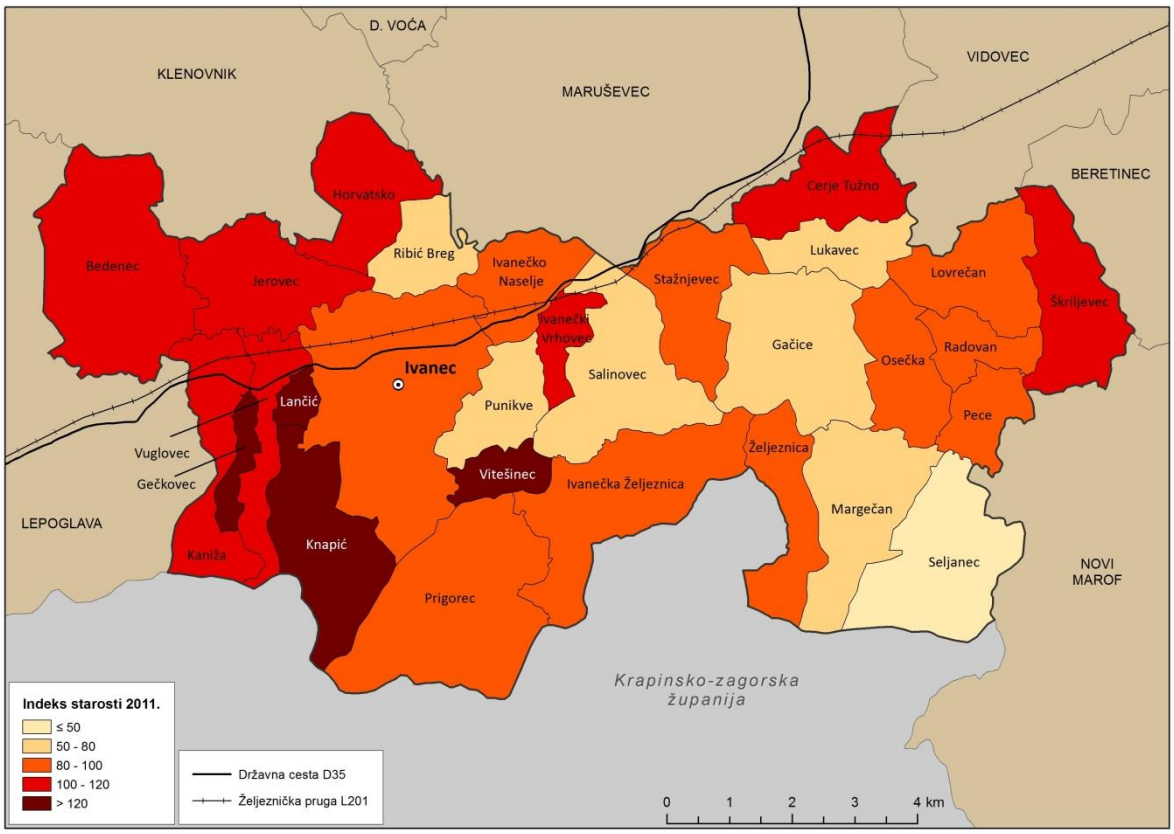
Kada udio starijih od 65 godina neke populacije dosegne osam posto, smatra se da je populacija počela stariti[2] (Nejašmić, 2005). Stanovništvo Republike Hrvatske nakon 1990-ih godina karakteriziraju procesi depopulacije i starenja stanovništva. Oni su posljedica demografskih prilika sredinom 20. stoljeća te drugih društvenih, političkih i gospodarskih uvjeta (Wertheimer-Baletić, 2004). Na daljnje širenje depopulacije i produbljivanje starosti i dalje utječu prirodni pad, stalna emigracija te nepovoljni gospodarski uvjeti (Spevec, 2009). Nadalje, kako se mijenja starosna struktura stanovništva, smanjuje se udio radno aktivnog kontingenta, a povećava udio starog pa se koči daljnji gospodarski razvoj čime je stvoren začarani krug. Starenje stanovništva (senilizacija) posebno je izraženo u ruralnim naseljima u kojima je prostorna pokretljivost, odnosno iseljavanje mladog stanovništva, doprinijela pogoršanju dobnog sastava. Okupljanjem stanovništva i kapitala u gradovima, ruralni prostori postaju socijalno problematična područja s velikim brojem staračkih kućanstava (Feletar i Stiperski, 1992; Feletar, 2007; Nejašmić i Toskić, 2016). Slične su prilike, dakle, i u Gradu Ivancu. Već je 1991. godine populacija bila stara s 11,4 % starog stanovništva, da bi do 2011. godine njihov udio porastao na gotovo 16 %, a u istom se razdoblju broj mladih smanjio za gotovo isti postotak (tab. 7). Iako je populacija već tada bila stara, indeks starosti 1991. godine bio je 54,6 s 9,5 % više mladih od starih (apsolutno 1375 mladih više) da bi do 2011. godine porastao na 101,6 i po prvi puta je broj starih premašio broj mladih i to za 0,3 % (apsolutno 35 starih više).

Na razini naselja indeks starosti za 2011. godinu (sl. 25) izračunat je stavljanjem u odnos stanovništva u dobi do 19 godina i starijeg od 60. Kritična vrijednost kada počinje demografska starost s ovim dobnim skupinama je 40 (Nejašmić, 2005). U promatranom području niti jedno naselje nema indeks starosti niži od granične vrijednosti. Najbliže se

[2] Starenjem se također smatra kada udio starijih od 60 godina prijeđe 12 % (Nejašmić, 2005).

nalazi Seljanec s indeksom od 45,2 i ima samo 28 starih te 62 mlade osobe, a razlog je visoka stopa nataliteta u tom naselju. Osim Seljanca, još je 16 naselja ušlo u demografsku starost, no i dalje je, iako nedovoljno, broj starih manji od broja mladih. Ostala naselja (12; 41 %) karakterizira izrazito visok indeks starosti i veći broj populacije starije od 60 od mlađe od 20 godina. Naselje Ivanec samo za sebe ima indeks starosti 95 i utješno je jedino to što broj starih nije veći od broja mladih. Naselje s uvjerljivo najnepovoljnijim indeksom starosti rezultat je malih brojeva koji dovode do ekstrema. Naime, u Knapiću su na dvije mlade osobe došle 22 stare što daje indeks starosti od 1100. Ostala naselja s visokim indeksom su Gečkovec (168,4), Lančić (133,3) i Vitešinec (121,1).

Starenje kao opći demografski proces bitno je obilježio razvoj stanovništva Hrvatske tijekom posljednja četiri desetljeća. Takav sastav prema dobi rezultat je svih prethodno objašnjenih čimbenika koji su odredili opće kretanje stanovništva: smanjenje nataliteta, ruralni egzodus, dugotrajno iseljavanje te posredni i neposredni ratni gubici (Nejašmić, 2008).

Sl. 25. Indeks starosti po naseljima Grada Ivanca 2011. godine

Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

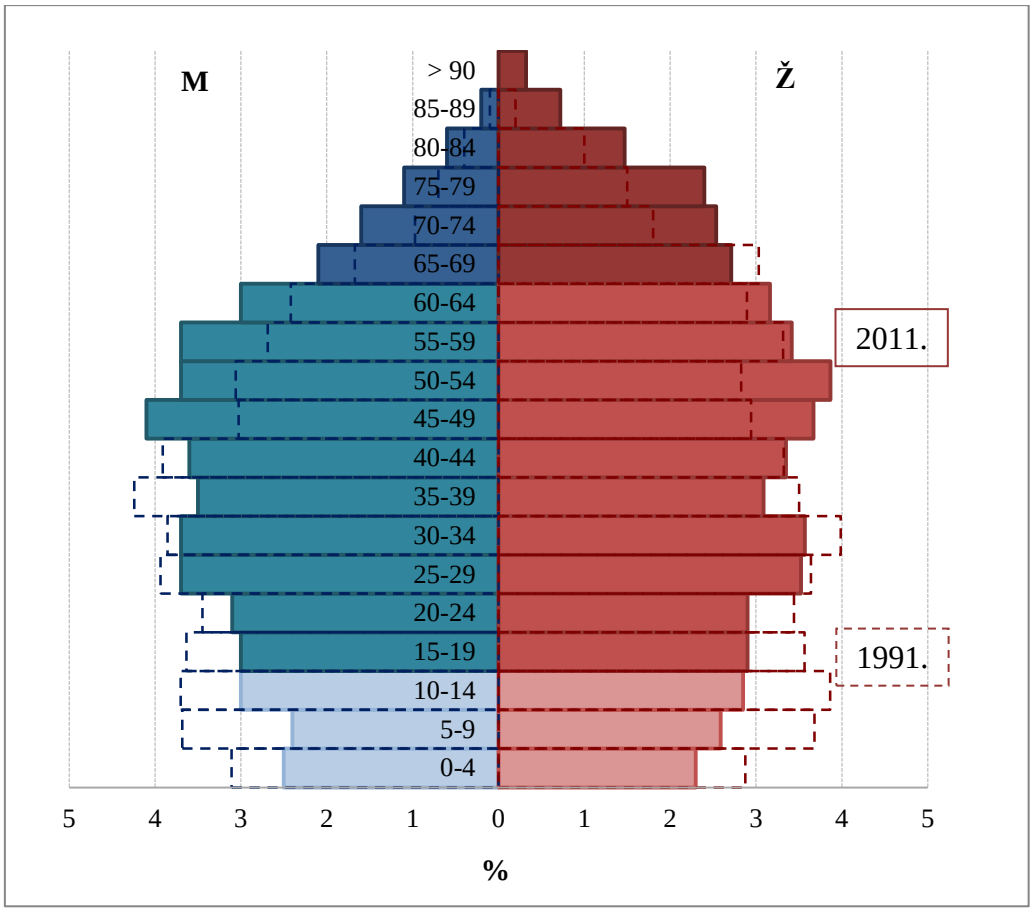
Prosječna dob na razini Republike Hrvatske 2011. godine bila je 41,3 godine, a za Grad Ivanec u cjelini 40,8 godina. Iznad republičkog prosjeka prosječne dobi nalazi se 11 naselja Grada Ivanca (tab. 8). Knapić je naselje s prosječno najstarijim stanovništvom (50,5 godina), dok je najmlađe naselje Seljanec (35,5) koji je spominjan kao naselje s niskim indeksom starosti i visokim udjelom mladog stanovništva. Sam grad Ivanec također ima prosječno starije stanovništvo od Republike Hrvatske (41,7) što potvrđuje tezu Nejašmića (2008) koji govori kako je proces demografskog starenja, osim ruralno-agrarnih prostora, zahvatio i gradska naselja, odnosno da ih karakterizira *demografska starost*.

Tab. 8. Prosječna dob po naseljima Grada Ivanca 2011. godine

NASELJE	**PROSJEČNA DOB**	**NASELJE**	**PROSJEČNA DOB**
Bedenec	41,6	Margečan	38,4
Cerje Tužno	40,2	Osečka	42,4
Gačice	38,0	Pece	37,9
Gečkovec	45,4	Prigorec	39,8
Horvatsko	41,8	Punikve	38,9
Ivanec	41,7	Radovan	40,1
Ivanečka Željeznica	38,2	Ribić Breg	36,9
Ivanečki Vrhovec	41,6	Salinovec	39,1
Ivanečko Naselje	40,1	Seljanec	35,5
Jerovec	41,8	Stažnjevec	40,6
Kaniža	40,7	Škriljevec	41,1
Knapić	50,5	Vitešinec	41,8
Lančić	42,5	Vuglovec	41,1
Lovrečan	39,1	Željeznica	41,5
Lukavec	38,4	Grad Ivanec	40,8

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Grafički prikaz dobno-spolne strukture (sl. 26) potvrđuje činjenice o ostarjelom (kontraktivnom) stanovništvu s obzirom na to da je 2011. godine imao oblik urne. Baza je sužena, a njen je središnji dio ispupčen. Stope rodnosti i smrtnosti su niske i javlja se prirodna depopulacija. Udio starog stanovništva (65+) 2011. godine bio je 15,9 % te prostor Grada Ivanca ulazi u kategoriju *izrazito starog stanovništva* (Nejašmić, 2005). Na temelju omjera mladih (0-19) i starih (60+), promatrani prostor spada u skupinu *duboke starosti* čiji uvjet je ≤ 30 % mladih (Grad Ivanec: 21,5 %) i ≥ 15 % starih (Grad Ivanec: 22,0 %) (Friganović, 1990 prema Nejašmić, 2005).

Sl. 26. Dobno-spolni sastav stanovništva Grada Ivanca 1991. i 2011. godine

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Dobno-spolna struktura ima sve regresivniji izgled. Od 1991. do 2011. vidi se smanjenje dječje baze (0-4) kao i ukupno smanjenje udjela mladih dobnih kohorti (0-15). U obje je godine udio dječaka u mlađim dobnim skupinama bio viši zbog diferencijalnog nataliteta, odnosno zakonitosti da se biološki rađa više muške nego ženske djece. Općenito, mlade su dobne skupine jedine sa značajnim smanjenjem udjela od 1991. do 2011. godine. U kategoriji zrelog stanovništva u skupinama od 15 do 45 godina također se primjećuje smanjenje udjela od 1991. do 2011. godine, a u kategorijama od 45 do 65 povećanje udjela stanovništva. U kategorijama starog stanovništva nema općenite zakonitosti o smanjenju ili povećanju udjela zbog poremećaja 1991. godine u kohorti 70-74 gdje se vidi manjak stanovništva izgubljen zbog Prvog svjetskog rata kada su stope rodnosti bile niske.

Prema spolu veći je udio muškaraca u kategoriji zrelog stanovništva što je još uvijek posljedica diferencijalne rodnosti, a u kategoriji starog stanovništva izrazita prevlast

žena zbog diferencijalnog mortaliteta, odnosno njihovog biološki dužeg životnog vijeka. Također, 1991. godine u kategorijama iznad 65 godina, a 2011. u kategorijama iznad 85, mnogo je veći udio žena zbog smrtno stradalih muškaraca tijekom Prvog svjetskog rata. Proširenje 2011. godine u dobnim skupinama 25-29 i 30-34 posljedica su visoke rodnosti tijekom 1970-ih godina kada su fertilnu dob ušle generacije rođene u kompenzacijskom razdoblju nakon Drugog svjetskog rata. Za suženje kohorti 35-39 godina zaslužna je ekonomska emigracija stanovništva krajem 1960-ih godina (tzv. *izgubljeni natalitet*) koja je tada bila na svom maksimumu (Spevec, 2011).

7. DRUŠTVENO-GOSPODARSKI SASTAV STANOVNIŠTVA

7.1. Sastav stanovništva prema ekonomskoj aktivnosti

U užem smislu, pojam gospodarskog sastava podrazumijeva stanovništvo prema aktivnosti, djelatnosti i zanimanju, a u širem smislu još i položaj u zanimanju, sektor vlasništva, kućanstva prema izvorima prihoda, veličini posjeda itd. Aktivno stanovništvo, odnosno radna snaga, polazište je za analizu navedenog (Nejašmić, 2005).

Stopa aktivnosti grada Ivanca[3] (p_a = 45,9 %) veća je od stope aktivnosti Republike Hrvatske u cjelini (p_a = 40 %) i od Grada Ivanca ukupno (p_a = 44 %) te ostalih naselja (p_a = 42,8 %). Razlog tome jest koncentracija industrijskih i drugih poslovnih djelatnosti u samom gradu Ivancu. Udio aktivnog stanovništva[4] najviši je s 44 % (apsolutno: 6053), zatim gotovo jednu trećinu (31,1 %) čini uzdržavano stanovništvo te ostatak od 24,9 % osobe s osobnim prihodom (tab. 9).

Tab. 9. Stanovništvo Grada Ivanca prema gospodarskoj aktivnosti 2011. godine

	Aktivno		**S osobnim prihodom**		**Uzdržavano**	
	aps.	%	aps	%	aps	%
Ivanec	2401	45,9	1383	26,4	1450	27,7
Ostala naselja	3652	42,8	2048	24,0	2824	33,1
Ukupno	6053	44,0	3431	24,9	4274	31,1

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti i spolu, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

Na naseljskoj razini samo Knapić ima opću stopu aktivnog stanovništva veću od 50 % (52,7 %), dok najmanju stopu imaju Željeznica (33,8 %) i Ivanečka Željeznica (37,7 %). Knapić kao naselje s najvišom stopom aktivnog stanovništva ima i uvjerljivo najviši udio osoba s osobnim prihodom (43,6 %) te izrazito nizak udio uzdržavanog (3,6 %) što je posljedica visokog indeksa starosti i općenito malog broja stanovnika. Spomenuta naselja s najmanjom stopom aktivnog stanovništva (Željeznica i Ivanečka

[3] Opća stopa aktivnosti dobiva se stavljanjem u omjer aktivnog stanovništva s ukupnim brojem stanovnika (Nejašmić, 2005)

[4] Aktivno stanovništvo čine: zaposlene osobe, osobe koje obavljaju zanimanje, ali nisu u radnom odnosu, nezaposlene osobe u određenom razdoblju; neaktivno stanovništvo čine: umirovljenici; uzdržavano stanovništvo čine: djeca do navršene 15 godine, kućanice, đaci i studenti te ostale bolesne i za rad nesposobne osobe (Wertheimer-Baletić, 1982 prema Nejašmić, 2005).

Željeznica) su isto tako naselja s uvjerljivo najvišim udjelom uzdržavanog stanovništva (Željeznica: 44,3 %; Ivanečka Željeznica: 40,8 %). Posljedica je to viskog udjela starog stanovništva te analogno i visokog indeksa starosti.

7.2. Sastav stanovništva prema gospodarskoj djelatnosti

Podjela stanovništva prema granama djelatnosti u kojima stječu sredstva za život osnovna je podjela aktivnog stanovništva. Ona je važan pokazatelj društveno-gospodarske razvijenosti nekog prostora (Nejašmić, 2005). U primarni sektor spadaju poljoprivredne djelatnosti, u sekundarni sektor nepoljoprivredne djelatnosti poput industrije i građevinarstva, a u tercijarni sektor uslužne djelatnosti poput trgovine, obrazovanja, turizma, zdravstva i sl.

Industrija Grada Ivanca počinje se razvijati još u 19. stoljeću kada je u pogon pušten paromlin, prvi industrijsko-prerađivački kapacitet. Kao okosnica industrijskog razvoja ovoga kraja izdvaja se rudarstvo, odnosno razvoj ugljenokopa kroz sljedećih 100 godina koji svoj razvoj može zahvaliti izgradnji željezničke pruge 1890. godine. Po završetku Drugog svjetskog rata počinje plansko gašenje ugljenokopa te njihova supstitucija drugim djelatnostima. Otvaraju se brojne radno-intenzivne industrije u kojima se zapošljava lokalno poljoprivredno stanovništvo te tako u drugoj polovici 20. stoljeća počinje slabiti primarni, a jačati sekundarni sektor. Zbog problema s privatizacijom, 1990-ih su godina mnogi industrijski pogoni zatvoreni (Jedinstvo, Končar, VIS) te je velik broj ljudi ostao bez radnog mjesta. Oni pogoni koji su preživjeli prelazak s planskog na tržišno gospodarstvo (Ivančica, Drvodjelac, Elkom, Smiv), danas zapošljavaju većinu radne snage ovog kraja (Feletar, 1997; Grdjan, 1997; Miljan, 2016; *Gospodarstvo*, n. d.).

Redoslijed sektora djelatnosti Grada Ivanca 2011. godine prema udjelima zaposlenog stanovništva je II-III-I (industrijski tip) isto kao i 1991. godine, no s različitim udjelima (tab. 10). Povećao se udio tercijarnog sektora nauštrb primarnog i sekundarnog, no društvo još uvijek nije postalo dominantno uslužno. Godine 2011. na razini Grada dominirao je sekundarni sektor sa 50,6 % koji se smanjio s 56,5 % 1991. godine. Udio tercijarnog je 47 % (1991. 35,8 %) i primarnog samo 2,4 % (1991. 7,6 %). U samom gradu Ivancu 2011. godine najviše je zaposlenih bilo također u tercijarnom sektoru s nešto višim udjelom (56,7 %), dok je udio primarnog manji od 1 % sa samo 19 zaposlenih. Na razini

naselja, kako ukupno, tako i pojedinačno, dominira također sekundarni sektor s 55,9 % 2011. godine te u dvije promatrane godine bilježi relativno najmanju promjenu od -0,8 % (apsolutno -124 zaposlenih). Očekuje se rast udjela tercijarnog sektora u sljedećem međupopisnom razdoblju jer je Ivanec dobio nekoliko vrijednih nagrada. Godine 2016. dobio je BFC znak (*Business Friendly Certificate in South East Europe*) koji se dodjeljuje gradovima s povoljnim poslovnim okruženjem u Jugoistočnoj Europi. Britanski poslovni časopis „Financial Times" uvrstio je Ivanec u top deset mikrogradova u Europi koji su poticajni za strana ulaganja, a također nosi titulu „pametnoga grada" (*Smart City*) koju je dobio na konferenciji „Gradovi budućnosti 2016. godine" zahvaljujući radu Projektnog ureda Grada Ivanca. Sve je to rezultat rada tvrtke Poslovna zona Ivanec d.o.o. koja razvija Poslovnu i Industrijsku zonu površine 531 000 m^2 s velikom površinom za poslovne namjene. Osim toga, Poslovna zona-istok razvija malo i srednje poduzetništvo na površini od 231 000 m^2, a investitorima je privlačna zbog mnogobrojnih povlastica i olakšica (Miljan, 2016).

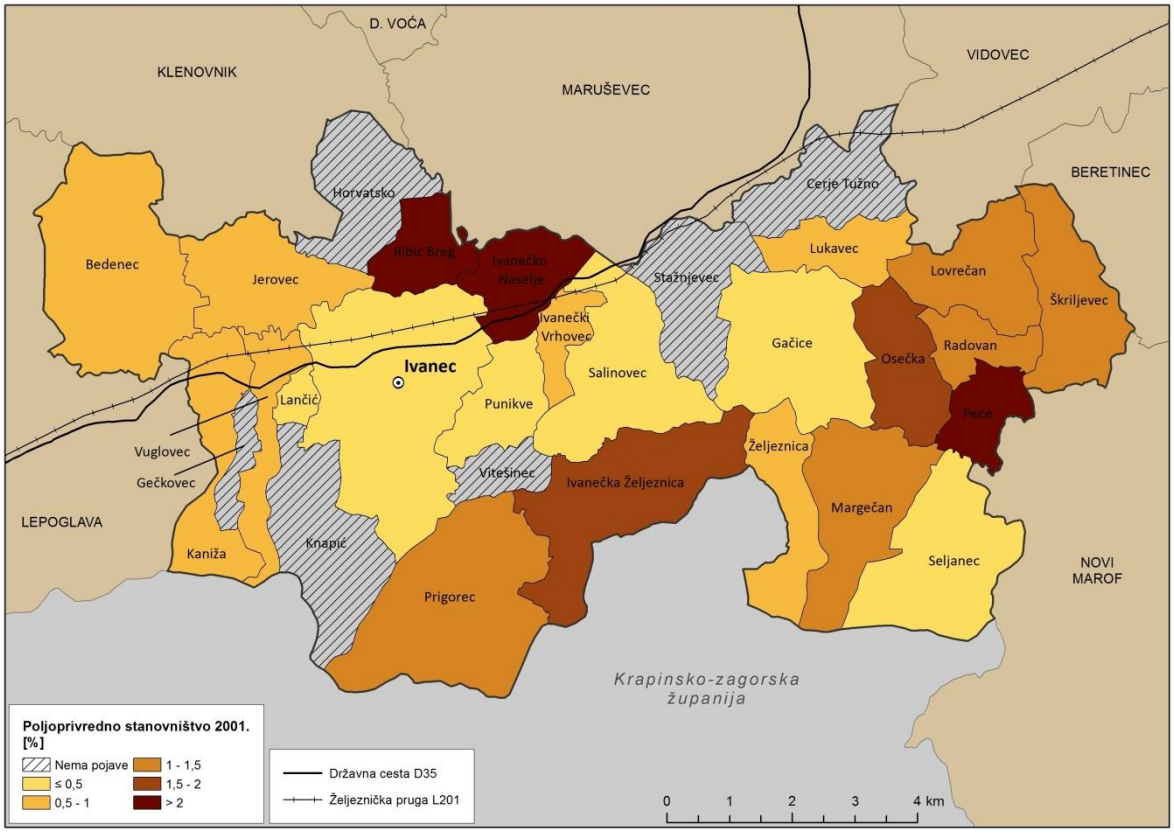
Tab. 10. Zaposleno stanovništvo Grada Ivanca po sektorima djelatnosti 1991. i 2011. godine

	Primarni (I)				**Sekundarni (II)**				**Tercijarni (III)**			
	1991.		2011.		1991.		2011.		1991.		2011.	
	aps.	%	aps.	%	aps.	%	aps.	%	aps.	%	aps.	%
Grad Ivanec	43	2,0	19	0,9	1224	56,3	869	42,4	909	41,8	1162	56,7
Ostala naselja	377	11,4	107	3,4	1881	56,7	1757	55,9	1060	31,9	1278	40,7
Ukupno	420	7,6	126	2,4	3105	56,5	2626	50,6	1969	35,8	2440	47,0

Izvor: Popis 1991.: stanovništva prema područjima djelatnosti, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 1994.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova Republike Hrvatske 2011.: zaposleni prema sektorima djelatnosti, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2016.

Iako je Grad Ivanec oduvijek bio tradicionalno poljoprivredno područje, društveno-gospodarski razvoj nakon polovice 20. stoljeća uvjetovao je izrazito niske udjele poljoprivrednog stanovništva u recentnom razdoblju (sl. 27). Štoviše, u mnogim naseljima (9) nije zabilježena niti jedna osoba koja se primarno bavi poljoprivredom (Gečkovec, Horvatsko, Knapić, Vitešinec, Stažnjevec, Cerje Tužno). Udjeli se kreću do 2 % za većinu naselja, dok su samo tri naselja s više od 2 % poljoprivrednog stanovništva (Pece: 3,6 %; Ribić Breg: 3,4 %; Ivanečko Naselje: 2,1 %). Feletar (1997) objašnjava kako je već 1991. godine bio primjetan izrazito mali udio poljoprivrednog stanovništva u ivanečkom kraju (5,5 %), da bi sljedeće popisne godine taj broj bio sveden na svega 0,74 %. Iako

poljoprivredna djelatnost u dosadašnjem smislu propada, razvijaju se obiteljska poljoprivredna gospodarstva, no neki od ograničavajućih čimbenika za njihov razvoj su usitnjeni posjedi, nedovoljna specijalizacija proizvodnje i poznavanje tržišta te nedostatak vlastitog početnog kapitala (*Gospodarstvo*, n. d.).

Sl. 27. Udio poljoprivrednog u ukupnom stanovništvu po naseljima Grada Ivanca 2001. godine

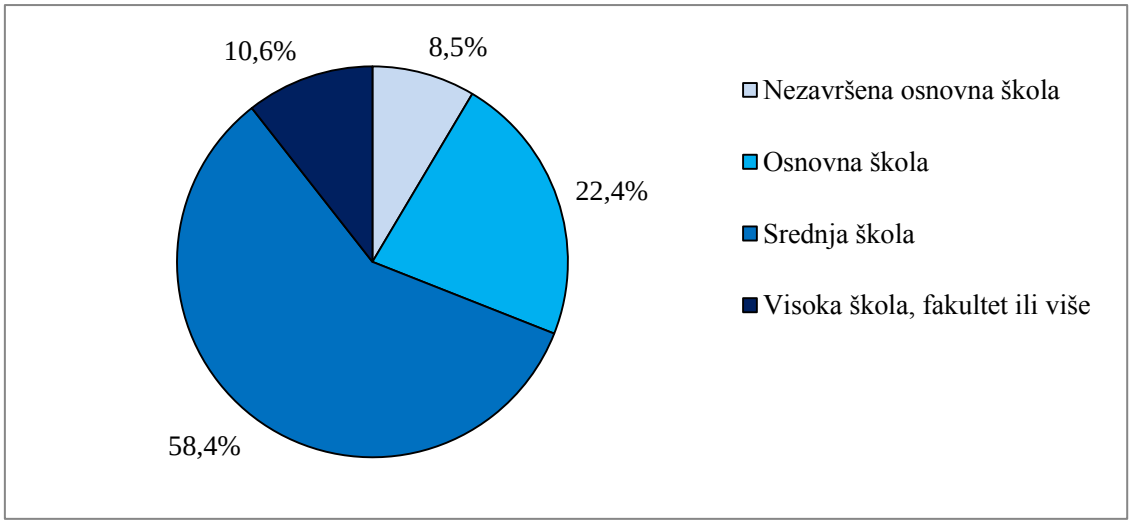
Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31.ožujka 2001.: zaposleni prema pretežitoj aktivnosti po tipu naselja stanovanja, spolu i području djelatnosti po naseljima, CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2003.

7.3. Obrazovni sastav stanovništva

Podaci koji se analiziraju vezano uz obrazovni sastav stanovništva jesu pismenost i školska sprema, a oni su važan pokazatelj razvijenosti, ali i osposobljenosti stanovništva za prihvaćanje novih gospodarskih, tehnoloških i društvenih izazova (Breznik, 1988; Nejašmić, 2005; Spevec, 2011).

Prema Popisu stanovništva 2011. godine u Gradu Ivancu najveći udio stanovništva ima završeno srednjoškolsko obrazovanje (58,4 %), zatim osnovnoškolsko (22,4 %), visokoobrazovanih je 10,6 %, a stanovništva sa nezavršenom osnovnim školom 8,5 % (sl. 28). Stanovništva bez škole te nepismenog stanovništva nema što je dobar pokazatelj stupnja razvoja ovog područja.

Na području Grada Ivanca danas djeluju dvije osnovne škole sa svojim područnim školama. Osnova škola Ivana Kukuljevića Sakcinskog u Ivancu u svom sastavu ima Područnu školu Tina Ujevića u Salinovcu, Područnu školu Kuljevčica te Područnu školu Prigorec s ukupno 856 učenika. Ivanečka Osnovna škola prošle je godine (2016.) zabilježila najveći broj upisanih prvašića u posljednjih 15 godina, njih 121, te je nakon niza godina upisan jedan prvi razred više (Grad Ivanec, 2016). U Radovanu je Osnovna škola Metel Ožegović koja zajedno s područnim školama u Margečanu i Gačicama broji 184 učenika. Srednja škola nalazi se samo u gradu Ivancu, ali je mješovitog tipa s gimnazijskim, ekonomskim i obrtničkim smjerom (Miljan, 2016).

Sl. 28. Stanovništvo Grada Ivanca u dobi od 15 i više godina prema postignutom stupnju obrazovanja 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, starosti i spolu, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

7.4. Kulturno-antropološki sastav stanovništva

Kulturno-antropološkim sastavom smatra se sastav prema rasi, narodnosti, jeziku, vjeri i drugim obilježjima (Nejašmić, 2005). Prostor Sjeverne Hrvatske po ova je tri pokazatelja relativno homogen prostor jer nikad nije bilo izravnih ratnih događanja i sl. pa će se u ovom poglavlju ukratko prikazati sastav Grada Ivanca prema narodnosti, jeziku i vjeri.

Homogenost ovog prostora vidi se već prema podacima o narodnosti. Godine 2011. od ukupnog broja stanovnika, samo njih 110 (0,8 %) nije se izjasnilo Hrvatima. Najviše je bilo Srba (12; 0,09 %), Slovenaca (10; 0,07 %) i Albanaca (7; 0,05 %), a izjasnili su se još Makedonci, Nijemci, Bošnjaci, Česi, Mađari, Romi, Ukrajinci, Rusini i Slovaci. Struktura i broj drugih narodnosti premalena je da bi se radile podrobnije analize i uočile određene posebnosti ili zakonitosti. Za očekivati je da će slična biti i sastav prema jeziku i vjeri.

Sastav prema jeziku još je homogeniji. Od ukupnog broja stanovnika, samo 97 osoba (0,7 %) materinskim smatra neki drugi jezik no hrvatski. Slovenski materinskim smatra najveći broj (13; 0,09 %), sljedeći je albanski (11; 0,08 %), a zatim s manje od pet izvornih govornika bosanski, njemački, makedonski, srpsko-hrvatski, srpski, romski, mađarski, ukrajinski, češki, ruski, rusinski i slovački.

Vjerski je sastav između ove tri kulturno-antropološke kategorije najheterogeniji. 96,93 % populacije smatra se kršćanima, a 3,07 % je neke druge vjerske pripadnosti. Najviše se onih koji nisu vjernici (ateisti) 1,24 % (171 osoba) te 0,86 % onih koji se ne izjašnjavaju (119 osoba). Od ostalih vjera ima 0,16 % protestanata (22 osobe), 0,13 % agnostika i skeptika (18 osoba), 0,12 % pravoslavaca (17 osoba), 0,12 % ostalih kršćana (17 osoba) te 0,1 % muslimana (14 osoba).

8. DEMOGRAFSKI RESURSI I PERSPEKTIVE BUDUĆEG RAZVOJA

Demografski resursi obuhvaćaju ukupna kvalitativna i kvantitativna, stvarna i potencijalna društvena i biološka obilježja stanovništva u određenom prostoru i vremenu, direktno utječu na društvenu strukturu i društvene odnose te su važan dio ukupnog razvoja. Nepovoljni demografski procesi pridonose smanjenju ukupnog ljudskog potencijala koji bi trebao biti temeljni nositelj društveno-gospodarskog razvoja. Ocjene populacijskog razvoja manjih područja uglavnom su nepouzdane zbog mnoštva slučajnih i povremenih utjecaja (Nejašmić, 2008; 159), a za potrebe ovog istraživanja bit će iznesene generalne pretpostavke budućeg demografskog razvoja Grada Ivanca potkrijepljene matematičkom metodom linearne ekstrapolacije.

Prema Nejašmićevoj (2008) tipizaciji demografskih resursa Republike Hrvatske na razini županija, Varaždinska je županija *demografski oslabljeno (regresivno) područje* te je karakteriziraju prosječni demografski resursi, stagnacija i depopulacija. To je središnja kategorija iznad koje se nalaze dvije povoljnije, a ispod dvije nepovoljnije. Parametri na temelju kojih se dobio indeks demografskih resursa su indeks vitaliteta, indeks obrazovanosti, mlađi ženski fertilni kontingent i relativna promjena broja stanovnika. Spevec (2011) je analizirala demografske resurse na nižoj prostornoj razini prema kojem Grad Ivanec ima *dobre demografske resurse* uglavnom zbog privlačne urbane sredine, no na naseljskoj razini vidljiv je disparitet. *Izrazito slabe demografske resurse* imaju naselja Vuglovec, Knapić i Prigorec, dok grad Ivanec ima povoljnije resurse od Grada u cjelini (tip *povoljni demografski resursi*). Kako je ova analiza izrađena završno s podacima popisa 2001. godine, s popisom 2011. godine potvrđeno je kako je grad Ivanec imao najpovoljnije demografske resurse na kojima temelji svoj centralni položaj u Gradu, a okolna periferna naselja nemaju temelja za rast te su njihova obilježja sve regresivnija.

Za mala područja sigurnost u rezultate projekcija nije velika, no nužno je provesti barem neku od metoda radi dobivanja približnih podataka te mogućnosti daljnjeg prostornog i svih drugih planiranja. Za ovaj rad odabrana je matematička metoda demografske projekcije čije je polazište da će budućnost sličiti prošlosti jer je demografski razvoj postepen te su posljedice utjecaja na njega dugoročne. Metoda linearne ekstrapolacije temelji se na rezultatima dvaju popisa stanovništva i njihovoj prosječnoj godišnjoj promjeni (Breznik, 1988; Nejašmić, 2005). Za Grad Ivanec to je prosječan

godišnji pad od -67,6 stanovnika čime se dobiva da će 2021. godine broj stanovnika biti za 676 stanovnika (5,1 %) manji, odnosno iznosit će 13 082. S istom prosječnom godišnjom promjenom (padom), 2031. godine broj stanovnika past će na 12 406 stanovnika i prvi bi puta nakon 1931. godine populacija bila manja od 13 000. Na razini naselja, prema dosadašnjoj prosječnoj godišnjoj promjeni, samo bi tri naselja trebala bilježiti porast stanovništva, a dva stagnaciju, što je nerealno očekivati. Dakle, kako su u pitanju jako mali brojevi ovi se podaci trebaju uzimati s oprezom jer su vrlo vjerojatno rezultat slučajnosti. Druga metoda ekstrapolacije je pomoću geometrijske progresije te se njome dobiva da će stanovništvo do 2021. godine pasti na 13 114, odnosno za 644 stanovnika.

Također, već je rečeno kako u napravljenim metodama demografskih projekcija u obzir nisu uzimane migracije, no poznato je da Hrvatsku trenutno zahvaća jaki val emigracije mladog radno sposobnog stanovništva u druge zemlje članice Europske unije. Područje Varaždinske županije, pa tako i Grada Ivanca, također nisu iznimke i nije za očekivati da ih iseljavanje nije zahvatilo. Ukoliko se pretpostavi da su na istraživanom području emigracijski procesi barem djelomično intenzivni kao u drugim dijelovima zemlje, a na temelju vlastitog iskustva to se donekle može potvrditi, za očekivati je da će pad broj stanovnika biti još veći nego što to sugeriraju projekcije.

9. ZAKLJUČAK

Hipoteza 1.: *Grad Ivanec, kao centralno naselje istraživanog područja, bilježi pozitivne demografske trendove naspram ostalih naselja, odnosno vidljiv je polariziran demografski razvoj istraživanoga područja*, djelomično je potvrđena. Grad Ivanec u odnosu na ostala naselja bilježi pozitivnija kretanja i tek u posljednjem međupopisnom razdoblju bilježi negativnu stopu međupopisne promjene (-0,37 %), dok su ostala naselja već sredinom prošlog stoljeća imala negativne stope (1953. – 1961.: -0,75 %; 1961. – 1971.: -0,55 %) te u posljednja dva međupopisna razdoblja također (1991. – 2001.: -0,31 %; 2001. – 2011.: -0,54 %). Ivanec je populacijski rastao nauštrb ruralnih naselja te se isprofilirao kao gravitacijski i urbano-industrijski centar Grada te okolnih općina. No, kada se ušlo dublje u analizu te se uzelo u obzir prirodno kretnje i migracijska bilanca, utvrđeno je da je opći tip kretanja grada Ivanca 1991. – 2011. godine E_4 (izumiranje), isto kao neurbanizirane okolice. To se najviše može pripisati manjku rođenih nad umrlima (stopa prirodne promjene -2,8 %) jer je populacija ostarila te umire, a kako se društvo modernizira i prilagođava gradskom načinu života to sa sobom nosi manjak djece.

Druga hipoteza: *Na demografski razvoj Grada Ivanca snažno su utjecali procesi deagrarizacije, industrijalizacije i urbanizacije u drugoj polovici 20. stoljeća*, potvrđena je u potpunosti. Specifičan društveno-gospodarski razvoj Hrvatskog zagorja, a samim time i Grada Ivanca, utjecao je na prostornu pokretljivost stanovništva te populacijsko pražnjenje ruralnih naselja. Emigriralo je mlado radno sposobno stanovništvo koje je sa sobom „nosilo“ buduće naraštaje te ostavilo nepovoljnu dobnu strukturu. Osim toga, to je bio početak dnevnih migracija (cirkulacija) koje su samo pojačane poboljšanjem prometne infrastrukture. Čak 25 naselja (86 %) ima udio zaposlenih dnevnih migranata u ukupnom broju zaposlenih veći od 50 %. Pokazatelj je to da je u perifernim naseljima poljoprivreda prestala biti glavna grana privređivanja te su ljudi pronašli radna mjesta u drugim djelatnostima van granica naselja, uglavnom u Ivancu i Varaždinu. Još uvijek su proizvodne djelatnosti važnije od uslužnih. Velike radno intenzivne tvrtke poput Ivančice, Itasa i Drvodjelca i dalje zapošljavaju velik broj ljudi.

Posljednja hipoteza: *Grad Ivanec na sljedećem će popisu zabilježiti nastavak negativnog trenda, odnosno pad ukupnog broja stanovnika*, također je potvrđena. Ukupno kretanje Grada Ivanca do 2001. godine pozitivno je, no prirodna je promjena već duže razdoblje negativna. Kao i cijelu Hrvatsku, Grad Ivanec zahvatili su negativni demografski

procesi: ukupna depopulacija, prirodni pad te starenje stanovništva. Kako je „budućnost slična prošlosti“, za očekivati je da će broj stanovnika u sljedećem međupopisnom razdoblju 2011. – 2021. godine padati što su potvrdile matematičke metode projekcija stanovništva (linearna ekstrapolacija i geometrijska progresija). Prema linearnoj ekstrapolaciji broj stanovnika 2021. umanjit će se za 676 stanovnika, a 2031. past će na razinu iz 1931. godine ispod 13 000 stanovnika. Ovakvi rezultati ne trebaju čuditi jer projekcije stanovništva za Republiku Hrvatsku također govore da će se broj stanovnika smanjiti i past će na razinu broja stanovnika iz 1928. godine, no kako je Grad Ivanec populacijski malen prostor i napravljena je jednostavna metoda ekstrapolacije bez utjecaja nataliteta, mortaliteta i migracija, nužno je podatke uzeti s dozom opreza. Osim toga, već je spomenuto da je prema indeksu demografskih resursa ovo prostor s *dobrim demografskim resursima*. Uz pozitivne gospodarske pokazatelje posljednjih godina (nakon popisa 2011. godine), koji su svakako jedan od glavnih privlačnih faktora stanovništva, te provođenjem adekvatnih planskih mjera koje bi nužno morale uključivati i mjere pronatalitetne politike, Grad Ivanec ima realne mogućnosti za promjenom smjera demografskih trendova.

Jesu li povoljna gospodarska i poslovna klima dovoljan magnet za stanovništvo i hoće li grad Ivanec dovoljno ojačati te djelovati na pozitivnu transformaciju svoje ruralne okolice, pokazat će se u rezultatima narednog popisa stanovništva 2021. godine.

Literatura

Breznik, D., 1988: *Demografija: analiza, metodi i modeli*, Naučna knjiga, Beograd.

Crkvenčić, I., 1957: O agrarnoj strukturi gornjeg porječja Bednje, *Geografski glasnik* 13 (1), 101-114.

Čanžar, I., 1997: Šume ivanečkog kraja, u: *Zbornik 600 godina Ivanca* (ur. Mohorovičić, A.), Ivanec, 21. – 22. lipnja 1997., Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Ivanec, 91-104.

Dugački, Z., 1940: Naselja i naseljenost Hrvatskog zagorja, *Geografski vestnik* 16 (1), Ljubljana, 41-67.

Feletar, D., 1995: Neke značajke usporedbe broja stanovnika u Hrvatskoj 1948. i 1991. godine na bazi novog teritorijalnog ustroja, *Acta Geographica Croatica* 30 (1), 148-158.

Feletar, D., 1997: Promjene u prostornoj slici naseljenosti ivanečkog kraja, u: *Zbornik 600 godina Ivanca* (ur. Mohorovičić, A.), Ivanec, 21. – 22. lipnja 1997., Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Ivanec, 91-104.

Feletar, D., Stiperski, Z., 1992: Međuzavisnost procesa industrijalizacije i promjena u prostornom rasporedu i pokretljivosti stanovništva u Hrvatskom zagorju, *Acta Geographica Croatica* 27 (1), 141-160.

Feletar, P., 2007: Procesi depopulacije sjeverne Hrvatske između 1948. i 2001. godine, *Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja* 6 (12), 148-158.

Grdjan, D., 1997: Rudarstvo ivanečkog kraja, u: *Zbornik 600 godina Ivanca* (ur. Mohorovičić, A.), Ivanec, 21. – 22. lipnja 1997., Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Ivanec, 129-150.

Gould, W.T.S., 2009: *Population and Development*, Routhledge, London.

Ilić, M., 1995: Promet i socio-ekonomske značajke Varaždinske regije, *Geografski glasnik* 57 (1), 111-119.

Krznar, S., Poljak, S., Jagić, S., Miljan, Z., Peharda, I., 2016: Ivanec danas, u: *Grad Ivanec kroz stoljeća (1396.-2016.)* (ur. Batinić, M. i dr.), Grad Ivanec, Ivanec, 247-258.

Lukić, A., 2012: *Mozaik izvan grada – tipologija ruralnih i urbaniziranih naselja Hrvatske*, Meridijani, Samobor.

Magaš, D., 2013: *Geografija Hrvatske*, Meridijani, Zadar.

Miljan, Z., 2016: Povijest ivanečkog područja od kraja Drugoga svjetskog rata do danas (1945.-2016.), u: *Grad Ivanec kroz stoljeća (1396.-2016.)* (ur. Batinić, M. i dr.), Grad Ivanec, Ivanec, 125-168.

Mohorovičić, A., 1997: Ivanec – osnovni uvjeti nastanka, razvoja i života, u: *Zbornik 600 godina Ivanca* (ur. Mohorovičić, A.), Ivanec, 21. – 22. lipnja 1997., Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Ivanec, 1-8.

Nejašmić, I., 1991: *Depopulacija u Hrvatskoj: korijeni, stanje, izgledi*, Globus, Zagreb.

Nejašmić, I., 2005: *Demogeografija: stanovništvo u prostornim odnosima i procesima*, Školska knjiga, Zagreb.

Nejašmić, I., 2008: *Stanovništvo Hrvatske: demografske studije i analize*, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb.

Nejašmić, I., Toskić, A., 2016: Ostarjelost stanovništva seoskih naselja Republike Hrvatske, *Migracijske i etničke teme* 32 (2), 191-219.

Nejašmić, I., Bašić, K., Toskić, A., 2008: Prostorne značajke nataliteta u Hrvatskoj, *Hrvatski geografski glasnik* 70 (2), 91-112.

Njegač, D., 1989: Oblici i značenje decentralizacije industrije Zagreba u Hrvatsko zagorje, *Acta Geographica Croatica* 24 (1), 101-110.

Njegač, D., 1995: Oblici prostorne mobilnosti stanovništva Hrvatskog zagorja, *Geografski glasnik* 57(1), 93-108.

Petrić, H., 2010: O nekim naseljima u porječju rijeke Bednje tijekom srednjega i početkom ranoga novog vijeka, *KAJ: časopis za književnost, umjetnost i kulturu* 43 (3), 91-116.

Ređep, M., Ister, O., 1997: Gospodarske karakteristike kotara Ivanec krajem 19. i početkom 20. stoljeća, u: *Zbornik 600 godina Ivanca* (ur. Mohorovičić, A.), Ivanec, 21. – 22. lipnja 1997., Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Ivanec, 167-180.

Sijerković, M., 1997: Klimatska obilježja Ivanca s posebnim osvrtom na oborinu, u: *Zbornik 600 godina Ivanca* (ur. Mohorovičić, A.), Ivanec, 21. – 22. lipnja 1997., Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Ivanec, 239-246.

Spevec, D., 2009: Starenje stanovništva Varaždinske županije od 1961. do 2001., *Migracijske i etničke teme* 25 (1-2), 125-152.

Spevec, D., 2011: *Prostorne značajke demografskih resursa i potencijala Krapinsko-zagorske, Varaždinske i Međimurske županije*, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb.

Šegota, T., Filipčić, A., 1996: *Klimatologija za geografe*, Školska knjiga, Zagreb.

Šimek, M., 1997: Tragovi najstarijeg naseljavanja na području Ivanca i okolice, u: *Zbornik 600 godina Ivanca* (ur. Mohorovičić, A.), Ivanec, 21. – 22. lipnja 1997., Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Ivanec, 9-22.

Šterc, S., Komušanac, M., 2011: Neizvjesna demografska budućnost hrvatske – izumiranje i supstitucija stanovništva ili populacijska revitalizacija...?, *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja* 21 (3), 693-713.

Vresk, M., 1968: Tendencija suvremene evolucije prenaseljenog agrarnog kraja – primjer iz okolice Varaždina, *Geografski glasnik* 30 (1), 143-154.

Wertheimer-Baletić, A., 1999: *Stanovništvo i razvoj*, Mate, Zagreb.

Wertheimer-Baletić, A., 2004: Depopulacija i starenje stanovništva – temeljni demografski procesi u Hrvatskoj, *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja* 13 (4-5), 631-651.

Izvori

Popis stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gospodarstava 31. ožujka 1991.: stanovništvo prema područjima djelatnosti, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 1994.

Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001.: dnevni i tjedni migranti, po naseljima, CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2003.

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001.: zaposleni prema pretežitoj aktivnosti po tipu naselja stanovanja, spolu i području djelatnosti, CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2003.

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001.: poljoprivredno stanovništvo prema aktivnosti i spolu, po naseljima, CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2003.

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: metodološka objašnjenja, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: područno ustrojstvo, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: stanovništvo prema vjeri, po gradovima/općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: stanovništvo prema državljanstvu, po gradovima/općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: stanovništvo prema maternjem jeziku, po gradovima/općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, obrazovnim područjima i spolu, po općinama/gradovima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: stanovništvo prema migracijskim obilježjima i spolu, po gradovima/općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti, starosti i spolu, po gradovima/općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 1964.–2015., podaci za pojedine godine, naseljski tablogrami, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

Aster GDEM, https://asterweb.jpl.nasa.gov/gdem.asp (25. 10. 2017.).

Gospodarstvo, Grad Ivanec, n. d., http://www.ivanec.hr/5-gospodarstvo (26.10.2017.).

Grad Ivanec, 2016: Počela je škola! U ivanečku školu upisano najviše prvašića u zadnjih 15 godina, *Grad Ivanec*, http://www.ivanec.hr/novost/1511-pocela-je-skola-u-ivanecku-skolu-upisano-najvise-prvasica-u-zadnjih-15-godina (26.10.2017.).

Povijest, Grad Ivanec, n. d., http://www.ivanec.hr/20-o-ivancu (26.10.2017.).

Turizam, Grad Ivanec, n. d., http://www.ivanec.hr/6-turizam (26.10.2017.).

Varaždinski.hr, 2017: Ivanec proglašen najboljim malim gradom za investiranje u Europi, *Varaždinski.hr*, http://varazdinski.rtl.hr/gospodarstvo/financial-times-ivanec-proglasen-najboljim-malim-gradom-za-investiranje-u-europi (14.10.2017.).

Popis grafičkih priloga

Sl. 1. Geografski smještaj i položaj Grada Ivanca te administrativno-teritorijalni ustroj 2011. godine 7
Sl. 2. Fizičko-geografska obilježja Grada Ivanca 8
Sl. 3. Klimadijagram za meteorološku postaju Varaždin za 2010. godinu 9
Sl. 4. Naselja Grada Ivanca prema broju stanovnika 2011. godine 13
Sl. 5. Primjer „depopulacijskog krajolika“ u naselju Punikve 14
Sl. 6. Gustoća naseljenosti Grada Ivanca 2011. godine 15
Sl. 7. Koncentracija stanovništva u Gradu Ivancu 1991. i 2011. godine po naseljima 17
Sl. 8. Naselja Grada Ivanca prema površini i broju stanovnika 2011. godine (bez grada Ivanca) 18
Sl. 9. Naselja Grada Ivanca prema gustoći naseljenosti 2011. godine (bez grada Ivanca) . 18
Sl. 10. Ukupno (opće) kretanje stanovništva Grada Ivanca 1857. – 2011. godine 22
Sl. 11. Kretanje broja stanovnika (indeks na stalnoj bazi) Grada Ivanca 1857. – 2011. godine 23
Sl. 12. Kretanje broja stanovnika (lančani indeks) Grada Ivanca 1857. – 2011. godine 23
Sl. 13. Indeks ukupne promjene broja stanovnika Grada Ivanca po naseljima 1991. – 2011. godine 24
Sl. 14. Godina demografskog maksimuma pojedinih naselja Grada Ivanca 25
Sl. 15. Osnovne sastavnice prirodnog kretanja stanovništva Grada Ivanca 1964. – 2015. godine 27
Sl. 16. Stopa prirodne promjene po naseljima Grada Ivanca 2011. godine 28
Sl. 17. Udio doseljenih u ukupnom stanovništvu po naseljima Grada Ivanca 2001. godine 31
Sl. 18. Doseljeni na područje Grada Ivanca prema mjestu prethodnog boravka 2011. godine 32
Sl. 19. Udio doseljenih na područje Grada Ivanca prema vremenu doseljenja 2001. godine 32
Sl. 20. Udio aktivnog stanovništva Grada Ivanca koje obavlja zanimanje i dnevno cirkulira na rad, prema mjestu rada 2011. godine 34
Sl. 21. Udio zaposlenih cirkulanata u ukupnom broju zaposlenih po naseljima Grada Ivanca 2001. godine 35

Sl. 22. Tipovi općeg kretanja stanovništva po naseljima Grada Ivanca 2001. – 2011. godine 37
Sl. 23. Tipovi općeg kretanja stanovništva po naseljima Grada Ivanca 2001. – 2011. godine 38
Sl. 24. Koeficijent feminiteta stanovništva u dobi 20-39 godina po naseljima Grada Ivanca 2011. godine 41
Sl. 25. Indeks starosti po naseljima Grada Ivanca 2011. godine 43
Sl. 26. Dobno-spolni sastav stanovništva Grada Ivanca 1991. i 2011. godine 45
Sl. 27. Udio poljoprivrednog u ukupnom stanovništvu po naseljima Grada Ivanca 2001. godine 50
Sl. 28. Stanovništvo Grada Ivanca u dobi od 15 i više godina prema postignutom stupnju obrazovanja 2011. godine 51

Popis tablica

Tab. 1. Naselja Grada Ivanca prema broju stanovnika 1991., 2001. i 2011. godine 13
Tab. 2. Gustoća naseljenosti Grada Ivanca po naseljima 1991., 2001. i 2011. godine 16
Tab. 3. Ukupno kretanje broja stanovnika Grada Ivanca 1857. – 2011. godine 21
Tab. 4. Ukupno kretanje broja stanovnika grada Ivanca 1857. – 2011. godine 21
Tab. 5. Ukupno kretanje broja stanovnika ostalih naselja Grada Ivanca 1857. – 2011. godine 22
Tab. 6. Migracijski saldo stanovništva Grada Ivanca po međupopisnim razdobljima 1991. – 2011. godine 30
Tab. 7. Pokazatelji sastava stanovništva prema dobi i spolu 1991. i 2011. godine 40
Tab. 8. Prosječna dob po naseljima Grada Ivanca 2011. godine 44
Tab. 9. Stanovništvo Grada Ivanca prema gospodarskoj aktivnosti 2011. godine 47
Tab. 10. Zaposleno stanovništvo Grada Ivanca po sektorima djelatnosti 1991. i 2011. godine 49